

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 08 (453) 12 - 18 Avqust, Tebax sal 2018
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

**Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!**

**Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.**

**Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.**

Səbahəddin Eloğlu

XALQIMIZI MÜQƏDDƏS QURBAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİ İLƏ TƏBRİK EDİRİK

Səh. 2

**Prezident İlham Əliyev Qurban bayramı
münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edib**

Səh. 10

**Nêçîrvan Barzanî: Hêvî dikim cejn handerek
be ji bo bihêzkirina yekrêzî û pêkve karkirina**

Səh. 20

**Масуд Барзани: Курды не должны
проливать кровь друг друга**

Səh. 12

**Mesrûr Barzanî: Hêvî dikim alozî û nakokiyên
li deverê bi diyalogê werin bidawîanin**

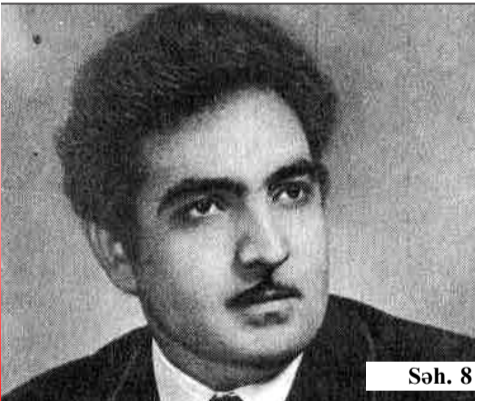
Səh. 11

**Mîr Hazim Tehsîn Beg: Êzidî
Kurdin û Şingal jî Kurdistan e**

Səh. 12

**Pompeo: Ava kirina devera aram
gavekî giringe bo aşti û aramiyê!**

Səh. 8

**KÜRD XALQININ
ZƏFƏR TARİXİNDƏN**

**Prezident İlham Əliyev Pirallahı rayonunda yaradılmış "NərəMİZ"
balıqyetisdirmə zavodunun istehsalat prosesi ilə tanış olub**

Səh. 2

**Baskên YNKê dixwazin bi rêya
kongrê ve hevdu têkbişkînin!**

Səh. 12

Tarixi Şəxsiyyət

Səh. 5

**Li dijî dagirkeriya Tirk a li
Rojava mîtingek hate kirin**

Səh. 13

ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

Səh. 6

**Ирак отреагировал на доклад
Пентагона о возрождении ИГ**

Səh. 19

Səh. 4

**Lozanna Anlaşması
və Kürdüstan:**

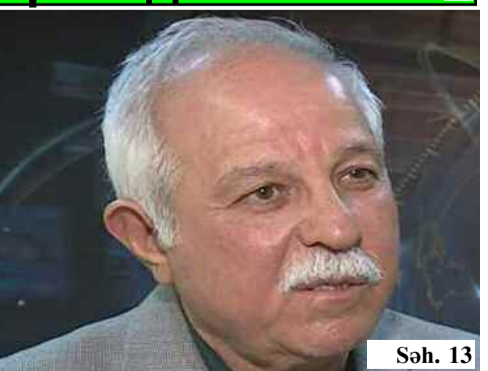
Səh. 5

**Tarixi Şəxsiyyət:
Şahmalı Kürdoğlu**

Səh. 17

**Надя Мурад поблагодарила Курдистан
за учреждение Дня геноцида езидов**

Səh. 13

**Jenosida Neteweya Kurd: Enfala
Barzaniyan û Qetlîama Şengalê**

Prezident İlham Əliyev Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edib

Prezident İlham Əliyev Qurban bayramı münasibətilə Azərbaycan xalqını təbrik edib. Bu barədə Azərbaycan Prezidentinin Mətbuat Xidmətindən məlumat verilib.

Təbrikdə deyilir: "Hörmətli həmvətənlər! Sizi və dünyanın müxtəlif guşələrində yaşayan bütün soydaşlarımızı müqəddəs Qurban bayramı münasibətilə səmimi-qəlbədən təbrik edir, ən xoş arzu və diləklərimi yetirirəm.

Qurban bayramı Allahın bəşəriyyət üçün hidayət yolu seçdiyi İslamın əsas bayramlarından biri kimi özündə mənəvi birliyi, həmrəyliyi, xeyirxahlığı və dözümlülüüyü ehtiva edərək, insanın ən çətin məqamlarda düzgün mövqe seçmək və ülvə amallar uğrunda hər cür fədakarlığa hazır olmaq qüdrətini əks etdirir.

Tarixən İslama və onun mütləqəqi ənənələrinə bağlı olan xalqımız əsrlər boyu bu dəyərləri yaşatmış və ölkəmiz

İslam sivilizasiyasının mədəni mərkəzlərindən birinə çevrilmişdir. Azərbaycanda bütün dini bayramlar, o cümlədən, Qurban mərasimləri hər il böyük təntənə və yüksək əhval-ruhiyyə ilə keçirilir. Bu günlər dövlətimizin tərəqqisi, xalqımızın rifahı və əmin-amanlığı üçün dualar edilir, xeyriyyəçilik işləri görülür, şəhidlərimizin nurlu xatirəsi ehtiramla yad olunur. Ümidvaram ki, bütün xeyirxah niyyətləriniz, dua və diləkləriniz gerçəkləşəcək, Uca Yaradanın mərhəməti heç zaman xalqımızın üstündən əskik olmayacaqdır.

Əziz bacı və qardaşlarım!

Qurban bayramı münasibətilə bir daha hər birinizə səmimi təbriklərimi çatdırır, qurbanlarınızın Allah tərəfindən qəbul olunmasını arzu edirəm. Qoy bu mübarək bayram ailələrinizə səadət, süfrələrinizə xeyir-bərəkət gətirsin.

Qurban bayramınız mübarək olsun!"

Prezident İlham Əliyev Pirallahı rayonunda yaradılmış "NərəMİZ" balıqyetidirmə zavodunun istehsalat prosesi ilə tanış olub

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva avqustun 7-də Pirallahı rayonunda "Nərəkənd" balıqyetidirmə kompleksini layihəsi çərçivəsində qurulan "NərəMİZ" balıqyetidirmə zavodunun is-

tehsalat prosesi ilə tanış olublar. "CMS Properties" şirkətinin rəhbəri Eyvaz Eyvazov dövlətimizin başçısına və birinci xanım müəssisə haqqında məlumat verdi. Pirallahı adasının girişində təməli Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2017-ci ildə

qoyulan kompleksin qapalı tipli istehsal sexi inşa olunub. Ümumi sahəsi altı hektar olan bu müəssisənin ilkin mərhələsində illik istehsal gücü 100 ton nəərə, 25 ton çökə eti və 4 ton qara kürüden ibarət olacaq. Burada 30 iş yerinin açılması

nəzərdə tutulur və perspektivdə onların sayı 70-ə çatdırılacaq. Kompleks çərçivəsində açıq tipli ferma, mehmanxana, yaxt-klub və koteclər də layihələndirilib.

"NərəMİZ" balıqyetidirmə zavodunda müasir texnologiyalarla suyun təkrar dövriyyəsi təmin edən qapalı tipli fermaların inşası tamamlanıb. Qapalı sistemdə suyun təkrar dövriyyəsi təmin edən texnoloji proses nəərə balığı istehsalının təbii faktorların təsirinə qorunmasını və yetidirmə təməllərinin artmasına imkan yaradır. Burada yetişdirilən nəərə balığı inkubasiya olunmuş yumurta mərhələsindən etibarən təxminən 2 il müddətinə 5 kiloqram əmtəə çəkisinə çatdırılır. Layihənin növbəti mərhələsində dənizdə qəfəs təsərrüfatının qurulması nəzərdə tutulur. Hazırda münasib yerin seçilməsi üçün ölçmə-axtarış işləri aparılır. Nəticədə ümumi illik istehsalat həcminin 200 ton balı-

ğa və 20 ton kürüyə çatdırılması planlaşdırılır. Kompleksin fermalarında yetişdirilmiş, habelə balıqçıların dənizdə tutduğu balığın mərkəzləşdirilmiş qaydada və zəruri normativlərə uyğun satışının təşkili məqsədilə zəruri şərait yaradılıb, balıq bazarı inşa olunub.

Layihə çərçivəsində ərazinin yaşıllaşdırılması və əhalinin istirahəti üçün şəraitin yaradılması məqsədilə kompleksin ətrafındakı sahil zonası abadlaşdırılıb və ərazidə müasir park salınıb.

Bu layihənin icrası ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun inkişafı, o cümlədən idxalı əvəzləyəcək məhsulların istehsalı baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Son illərdə aparılan iqtisadi islahatlar nəticəsində qeyri-neft sahəsində mühüm nailiyyətlər əldə olunub, bu sektorun ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisi artıb, rəqabətqabiliyyətli malların istehsalı genişləniib.

Prezident İlham Əliyev Pirallahıda qəzalılı binaların sakinləri üçün inşa olunan yeni yaşayış kompleksində yaradılan şəraitlə tanış olub

Avqustun 7-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Pirallahı rayonunda qəzalılı binaların sakinləri üçün inşa edilən kompleksə gələrək, binalardakı mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Prezident İlham Əliyevin "Bakı şəhərinin Pirallahı rayonunda tikinti-quruculuq işlərinin davam etdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" 2017-ci ildə imzaladığı Sərəncama uyğun olaraq müvafiq komissiya tərəfindən rayon ərazisində qeydiyyatdan alınmış 369 qəzalılı binada yaşayan 5181 nəfərdən ibarət 1510 ailənin mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə yeni yaşayış kompleksi inşa olunur. Rayon mərkəzində ayrılmış 6,5 hektar ərazidə yerləşən kompleks 28 çoxmərtəbəli, 807 mənzilli binadan ibarət ola-

caq. Hazırda kompleksdə 114 mənzildən ibarət üç binanın tikintisi başa çatıb. Kompleksə daxil olan digər binalarda isə tikinti-quraşdırma işləri davam etdirilir. Tikintidə 200 nəfər işlə təmin olunub. Kompleksə 340 şagird yerlik məktəb binası, 120 yerlik iki uşaq bağçası, üç idman meydançası və velosiped zolağı daxildir. Ərazidə genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq işləri aparılıb, yaşıllıqlar salınıb.

Bu layihənin icrası bir daha sübut edir ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasətin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı dayanır. Azərbaycan vətəndaşının sosial məsələlərinin həlli, onun rifahının, o cümlədən mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması daim diqqət mərkəzindədir.

DAŞKƏSƏN RAYON İCRA HAKİMİYYƏTİNİN BAŞÇISI ƏHƏD ABİYEV ƏHMƏDLİ KƏND SAKİNLƏRİNİN NÖVBƏTİ SƏYYAR QƏBULUNU KEÇİRİB

Avqustun 7-də saat 15-00-da Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin Başçısı Əhəd Abiyevin növbəti səyyar qəbulu Əhmədli kəndində olub.

Qəbulda Rayon İcra Hakimiyyəti Başçısı Aparatının məsul əməkdaşları, hüquq-mühafizə orqanlarının, aidiyyəti idarə, müəssisə və təşkilatların rəhbərləri, kənd sakinləri iştirak ediblər.

Görüşdə çıxış edən Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin Başçısı Əhəd Abiyev kənd sakinlərinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində

Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən qarşıya qoyulan vəzifələr haqqında geniş məlumat verib, həyata keçirilən tədbirlər barədə danışib, kənd təsərrüfatının ayrı-ayrı sektorlarının, o cümlədən turizmin inkişafı istiqamətində ərazidə görüləcək işlərdən söz açıb.

Rayon rəhbəri xüsusilə vurğulayıb ki, ötən dövrlərdə Əhmədli kəndinin də yerləşdiyi ərazi vahidliyində xeyli abadlıq-quruculuq işləri görülmüşdür.

Qəbulda sakinlər tərəfindən rayon mərkəzindən kəndə gələn avtomobil yolunun asfalt-

laşdırılması, əlavə içməli su və təbii qaz xəttinin çəkilməsi, nasaz elektrik dirəklərinin dəyişdirilməsi və digər şəxsi məsələlər qaldırılıb.

Rayon İcra Hakimiyyətinin Başçısı Əhəd Abiyev sakinlərin müraciətlərinin həlli ilə bağlı aidiyyəti üzrə tapşırıqlarını verib. Əksər müraciətlər yerində həll edilib, bəzələrinin icrası isə nəzarətə götürülüb.

Kənd sakinləri vətəndaşlara göstərilən diqqət və qayğıya görə ölkə Prezidentinə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Aqil Nəzərlinin növbəti görüş-səyyar qəbulu Sumqayıt şəhəri, Sarıqaya yaşayış massivində keçirilmişdir

2019-cu il 9 avqust tarixdə Laçın Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Aqil Nəzərlinin məcburi köçkünlərlə növbəti görüşü-səyyar qəbulu Sumqayıt şəhəri, Sarıqaya yaşayış massivində müvəqqəti məskunlaşmış laçınlı məcburi köçkünlərlə keçirilmişdir.

Sumqayıt şəhəri, Sarıqaya yaşayış massivində fəaliyyət göstərən 1 nömrəli Laçın şəhər körpələri evi-uşaq bağçasının binasında keçirilən, 96 nəfər laçınlı məcburi köçkünün iştirak etdiyi görüş-səyyar qəbulda çıxış edən Laçın Rayonu İcra Hakimiyyətinin başçısı Aqil Nəzərli son illər ərzində ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ötən dövr ərzində respublikada görülən işlərdən, şəhid ailələrinə, məcburi köçkünlərə göstərilən diqqət və qayğıdan danışmış, son illər məcburi köçkünlərin mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı xeyli işlərin görüldüyünü, 100-dən artıq müasir yaşayış kompleksi və qəsəbələrin salındığını, digər köçkünlərlə yanaşı yüzlərlə laçınlı məcburi köçkün ailəsinin də yeni mənzillərlə təmin edildiyini, əhəlinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2019-cu il 25 fevral tarixli sərəncamı ilə əhəlinin müxtəlif sosial təbəqələrinə verilən müavinətlərin artırılmasının əhəlinin rifah halının yaxşılaşdırılması üçün görülən işlərin tərkib hissəsi olduğunu bildirmişdir. Taxta Körpü ərazisindəki obalarda müvəqqəti məskunlaşmış sakinlərdən 645 ailəyə bütün infrastrukturaya malik yeni qəsəbə salınmasından danışan rayon rəhbəri qısa müddət ərzində tikintinin başa çatdırılacağını və sakinlərin istifadəsinə verəcəyini, bununla yanaşı mərhələli şəkildə digər sakinlərin də yeni tikilmiş mənzillərlə təmin ediləcəyini bildirmişdir. Həmçinin bildirilmişdir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin məcburi köçkünlər və onlara bərabər tutulan şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və onlara dövlət qayğısının artırılması məqsədilə 2019-cu il

26 fevral tarixli sərəncamı ilə məcburi köçkünlər və onlara bərabər tutulan şəxslər üçün vahid aylıq müavinətin məbləğinin 50 faiz artırılması məcburi köçkünlərə yüksək səviyyədə olan dövlət qayğısının bariz nümunəsidir.

Rayon rəhbəri həmçinin çıxışında Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın məcburi köçkünlərə olan diqqət və qayğısından söz açaraq, Bakı şəhəri Xəzər rayonunun Mərdəkan qəsəbəsində yerləşən Süleyman Rüstəm adına Xarici dillər gimnaziyasına səfəri zamanı həmin gimnaziyanın yardımçı binasının üçüncü mərtəbəsində fəaliyyət göstərən 32 nömrəli Laçın tam orta məktəbinə səfərindən danışmış, ən xoş təəssüratlarını tədbir iştirakçıları ilə bölüşmüşdür.

Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı çıxışında Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin ordu quruculuğu istiqamətində görülən işləri, diplomatiya sahəsindəki uğurlarını qeyd edərək erməni işğalında olan torpaqlarımızın da tezliklə azad ediləcəyinə əminliyini vurğulamışdır.

Səyyar qəbulda 10 nəfər məcburi köçkünün müraciəti dinlənilmişdir. Həmin müraciətlərin mövzusu ərazidəki içməli su probleminin həllinə köməklik olunması, təqaüdə çıxmasına köməklik olunması, ərazidə yaşayan məcburi köçkünlərin mənzil-məişət şəraitinin yaxşılaşdırılması və qazla təmin olunma ilə bağlı olmuşdur.

Qeyd edilən müraciətlərə baxılması üçün aidiyyəti üzrə konkret tapşırıqlar verilərək, həmin tapşırıqların icrası nəzarətə götürülmüşdür. Qəbulda Laçın Rayon İcra Hakimiyyəti başçısı aparatının məsul işçiləri, həmçinin müvafiq inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəliyin işçiləri iştirak etmişlər.

Səyyar qəbulda iştirak edən rayon sakinləri onlara dövlət tərəfindən göstərilən davamlı diqqət və qayğıya görə Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevə tükənməz minnətdarlıqlarını bildirmişlər.

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov vətəndaşlarla növbəti dəfə görüş keçirib

Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı Niyazi Bayramov vətəndaşlarla növbəti dəfə görüş keçirib. "Açıq mikrofon" şəraitində baş tutan görüşdə vətəndaşların təklif, müraciət və şikayətlərinə baxılıb. Sakinlərlə görüşlər Prezident İlham Əliyevin tapşırığı və tövsiyələrinə uyğun olaraq keçirilir. Məqsəd sakinləri narahat edən məsələlərdən xəbərdar olmaq, mövcud problemləri aradan qaldırmaq

məsələlərə dair də xahişlər edilib.

Niyazi Bayramov bilir ki, Gəncə daim Prezident İlham Əliyevin diqqətindədir. Şəhər rəhbəri Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamlarına uyğun olaraq Gəncədə aparılan abalıq-quruculuq işlərindən söz açıb. O bildirib ki, şəhərin su-kanalizasiya sistemi yenidən qurulur, bir sıra küçələrdə asfalt örtüyü yenilənir, həmin ərazilərdə müasir işi-

dir. İşlə təminat, məhəllədaxili yolların təmiri və işıqlandırılması, çoxmərtəbəli binaların dam örtüyünün yenilənməsi kimi məsələlər müraciətlərin əsasını təşkil edib. Sadıllı qəsəbəsində yaşanan nəqliyyat probleminin aradan qaldırılması üçün 26 nömrəli marşrut xəttinin xidmət yolunun uzadılması və ya əlavə marşrut xəttinin açılması, sahibsiz itlərlə bağlı tədbir görül-

qaldırma sistemi yaradılır, çoxmənzillli binaların dam örtüyü dəyişdirilir. Görülən işlər mərhələli şəkildə davam etdiriləcək.

Görüşdə sakinlərin fərdi problemləri də dinlənilib. Səsəndirilən bir çox məsələlər yerində öz həllini tapıb. Bəzilərinin isə araşdırılaraq aradan qaldırılmaları üçün aidiyyəti idarə və təşkilat rəhbərlərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Samuxda Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidməti seminar-müşavirə keçirib

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin (FHN) Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidmətinin Gəncə Regional Dövlət Yanğın Nəzarəti İdarəsi pambıq tedarüku zamanı yanğın təhlükəsizliyinin təmin olunması məqsədilə avqustun 9-da Samuxda seminar-müşavirə keçirib.

FHN-dən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, "Pambıq tedarüku və emalı zamanı yanğın təhlükəsizliyi tələbləri" mövzusunda keçirilən regional seminar-müşavirədə xam pambığın yığılmasına, daşınmasına və emalına cəlb olunacaq kənd tə-

sərrüfatı maşınlarının ilkin yanğınsöndürmə vasitələri, qığılcımsöndürənlər və süpürgələrlə təmin edilməsinin vacibliyi diqqətə çatdırılıb. Həmçinin pambıq tarlalarının, pambıqqurutma meydanlarının ərazisində və yaxınlığında tonqal qalanmasına, açıq oddan istifadə edilməsinə, siqaret çəkilməsinə icazə verilməməsinin, su mənbələrinə yollar salınmasının, hovuzların yanında avtomobillərin dönmə bilməsinin, manevr etməsi üçün meydanların olmasının zəruriliyi də vurğulanıb.

Lozanna Anlaşması və Kürdüstan:

Bilindi ki kimi Lozanna müqaviləsi 24 İyul 1923-cü il tarixində İsveçrənin Lozanna şəhərində, Türkiyə, Birləşmiş Krallığın, Fransa, İtaliya, Yaponiya, Yunanıstan, Rumıniya və Yuqoslaviya dövlətləri tərəfindən imzalanmışdır. Bu razılaşma Kürd və Kürdüstanın tamamilə işğalçı dövlətlər arasında bölüşdürülmüşdür. Geriyə baxdığımız zaman Kürdüstanın bölgüsü 1639-cu ildə Qəsri-Şirin müqaviləsi ilə ikiye bölünmüşdür. Şərqi Kürdüstan İrana, Qərbi Kürdüstan Osmanlı imperiyasına verilmişdir. 1828-ci ildə isə ruslar ilə İran arasında edilən razılaşma Şərqi Kürdüstanın bir Bölümü Ruslara verilmişdir. 10 avqust 1920-ci ildə isə Sevr müqaviləsində edilən anlaşma ilə Kürdüstanın ¾-ü ermənilərə verilərək bir Ermənistan dövlətinin Kürdüstanda qurulmasına imkan verilmişdir. Ancaq çox cüzi bir miqdar üzərinə Kürdərə muxtariyyət hüququ tanınmışdır. Bu səbəblədir ki, Kürdlər buna razı olmayıblar və türklərlə birlikdə Qurtuluş savaşında aktiv bir şəkildə iştirak etmişlər. İstər Ərzurum, istərsə də Sivas Konqresinə qatılmışlar və türklərlə birlikdə savaşmışlar. Mustafa Kamala dəstək vermişlər. Mustafa Kamalın verdiyi vədinə inanmışdılar.

Kürdlərin bir xüsusiyyəti var tez inanırlar və heç bir hiyləni də bilməzlər. Budur Mustafa Kamalın Kürd şeyxlərini, ağalarına göndərdiyi məktublarda verdiyi sözlər. Mustafa Kamal 1919-cu ildə Cəmil Paşazaya, Qasım Bəyə göndərdiyi bir teleqrafda belə deyir. "Kürd qardaşlarımızın, Azadlığını, rifahını və inkişafı vasitəərini təmin etmək üçün sahib olmaları lazım olan hər cür HÜQUQ VƏ imtiyazların verilməsini TAMAMILƏ tərəfdarıdır. "Həmçinin Mustafa Kamal 10 və 13 İyul 1919-cu ildə Kürd şeyxlərinə və Tayfa rəislərinə məktublar yazmışdır. Bu məktublarda, Türklərin və kürdlərin birlikdə yürüdükləri bir mübarizə olduğu İslam məmləkətlərinin düşmən tapdığı altında qalmaması üçün mübarizəyə başlamalarını, düşmənlərin

Kürdüstani Ermənistan edəcəklərini, buna mane olmaq üçün mübarizə edildiyi vurğulanmaqda, yardımları istənməkdədir. Bu məktublarda, Şərqdə ermənilərlə, qərbdə

Bu vədlir arxa-arxaya verildi, təki Lozanna müqaviləsi imzalanana qədər. Lozanda kürdlərin adına KÖHNƏ sədrəzəm Osman paşanın oğlu Şərif Paşa Kürdləri Təmsil etdiyini və kürdlərin bir Millət olduğunu, Coğrafiyaya sahib olduğunu, dil və mədəniyyətləri ayrı olduğunu, yeni, müstəqil bir dövlətə sahib olmalarının lazım olduğunu qeyd edirdi. Türkiyənin nümayəndəsi İsmət paşa da türklərlə kürdlər birlikdə yaşamaq istəyirlər, kürdlər Türklərdən ayrılmaq istemirlər. Gələn Saxta minlərlə telqrafları dəlil göstərirdi, halbuki o teleqraflar kürdlərin adına dövlət tərəfindən Lozana göndərilirdi hətta bəzi kürdlər də türklərlə yaşamaq istəyirdilər, İndiki kimi "Türkiyələşmək" kimi sözlərlə böyük bir yanıltma içində idilər. İngiltərə nümayəndəsi: Lord Curzon yığıncaqda belə deyir: "İsmət Paşa, türklərlə kürdlərin eyni soydan gəldiyini söyləyir. Ağıllı olan heç kimsə bu sözərə inanmaz. Kürdcə İran dil qrupuna bağlı Müstəqil zəngin bir dildir. Kürdlərin nəzəri türklərlə bənzəməz. Qadın Kişi əlaqələri, Dil, Mədəniyyət, ənənə və adətləri bir-birinə bənzəməz. Mən Kürdüstanda çox qaldım hər zaman bir kürdü bir türkdən ayıra-çağıma bəhsə girərəm kor olmayan hər kəs

bunu edə bilir. Kürdlərlə türklər arasında davamlı narahatlıq olmuşdur. Məsələ. 1843-cü ildə Bədirxan üsyanı, 1881-ci ildə Şeyx Ubeydullah üsyanı, 1913-cü ildə Bitlis üsyanı, 1914-cü ildə Şeyx Abdusələm üsyanı 1921-ci ildə Kocgiri üsyanı. Və bənzərləri və nəhayət Şərif Paşa ayrılır. Meydan İsmət paşaya qalır. Və bu üz qarası anlaşmada kürdlər yox sayılır. Kürdüstan parçalara bölünür. Güney Kürdüstan birləşmiş krallığa verilir. Beləliklə Başda Mosul olmaq üzrə digər kürd şəhərləri İngilislərə peşkəş edilir. Lozan həm kürdlər, həm də türklər üçün bir ayıb olaraq tarixə keçir. Bu anlaşmadan sonra kürd sözcüyü belə qadağan və böyük bir asimilyasiya, yox etmə siyasəti başlayır, kürdlər də baş qaldırmaq məcburiyyətində qalırlar. **Kərəm Sərhəlil**

yunanlarla edilən döyüşdə, Kürdlərin köməyi istənməkdədir. Bu Məktublarda, Mutki tayfa rəisi Musa bəyə. Bitlişli Şeyx Abdalbaki Həzrətlərinə, Şırnaklı Abdurrahman ağaya, Derşəvli Ömər Ağaya, Muşarlı Rəsul ağaya Sadullah əfəndiyə, Şeyx Mahmud əfəndiyə, Norşinli Şeyx Ziyaəddin əfəndiyə, Qarzan Tayfa rəisi Cəmil Çeto ağaya yazılmışdır. Kəza 1919-cu ildə Amasiya protokolu olaraq bilinən və Osmanlı Hərbiyə nazırı Saleh Paşa, Mustafa Kamal Paşa, Rauf bəy, və Bekir Sami arasında 5 protokul imzalanmışdır. 2-ci protokolda kürdlərin bütün hüquqlar veriləcəyi qeyd edilmişdir. 27 İyun 1920-ci ildə Böyük Millət Məclisi hökuməti Əl Cəzirə Komandiri Nihat Paşa, Kürdlərlə əlaqədar olaraq Məclisin bir qərarını göndərdi.

Kürdüstanda yaşayan ruslar

Svetlana Kadiçnikova İraqa sarısaçlı gözəl olaraq gəldi. Yarım əsr bundan qabaq İraqa kürd ilə ailə quraraq beş yüzə yaxın sovet qadını gəlmişdir. Çoxları ana dilini unudub, ancaq onlar arasında elələri də var ki, hələ də rus dilində gözəl danışıq. İraq Kürdüstanı – xəritələrdə mövcud olmayan bir dövlətdir. Hüquqi nöqteyi nəzərdən kürdlər müstəqil dövləti olmayan ən böyük xalqdır. Ancaq faktiki olaraq ABŞ və BMT-nin dəstəyi ilə 1994-cü ildən Cənubi Kürdüstan həm iqtisadi, həm də siyasi cəhətdən Bağdad-dan faktiki olaraq asılı olmayan Kürd muxtariyyətidir. Orada nisbətən sakitlikdir, təhlükəsizliyə peşmərqə - kürd ordusu nəzarət edir. Bağdadın tabeliyində olan 2 ərazi – Mosul və Kərkük isə təhlükəli olaraq qalır. Baxmayaraq ki, Rusiya əhalisi bu ölkə haqqında çox az məlumatlıdırlar, Kürdüstanda rusdilli əhali var. Onlar əsasən mühəndislər – rus ali məktəblərinin tələbələri və xırda biznesmenlərdirlər. Ancaq 1958-ci ildə 12 il sürgündə olduqları Sovetlər birliyindən qayıdan kürd hərbiçiləri özləri ilə həyat yoldaşlarını da gətirmişlər. Sovet qadınları –ruslar, özbəklər, tatarlar, azərilər– uşaqlarının və ərlərinin ölümünün, Səddam Hüseynin kimyəvi hücumlarının, qəttoda (orta əsrlərdə bəzi ölkələrin iri şəhərlərində yəhudulər üçün ayrılan xüsusi məhəllələr) saxlanılmanın, Kürd muxtariyyətinin elan edilməsinin və yeni hökumətin təşəkkül tapmasının şahidi olmaq üçün ömürlük İraqa köçüb gəliblər. Çoxları artıq rus dilini unudub. Müxbir Metro dağ çayı sahilində yerləşən Khardan kəndində yaşayan, qonşu kəndlərdən, Rusiyadan gələn qonaqları olanda tərcüməçilik üçün müraciət etdikləri Svetlana Kadiçnikova ilə görüş keçirib. Təkcə kəndlilər yox, eləcə də biznesmenlər, məmurlar, hətta diplomatlar da ondan tərcüməçilik etməyini xahiş edirlər. Khardan kəndinə gələn qonaqlar mütləq Zveta ilə şəkil çəkdirirlər.

Zveta– Svetlana Aleksandrovna Kadiçnikova İraqa həyat yoldaşı Hacı və 10 aylıq qızı Nataşa ilə gəlib. Bir müddət öncə onun 74 yaşı tamam oldu. Onun 25 nəvəsi və 25nəticəsi var.

- Rus dilini belə mükəmməl qorumağa necə nail oldunuz?

- Mənim çoxlu kitablarım, peyk kanallarına baxa biləcək televizorum var. Ancaq rus kanallarını seyr edərim: "Planeta", "Perviy kanal". Televizorun olmadığı vaxtlarda

radioya qulaq asırdım. Əgər biz, ruslar, öz aramızda rusca danışmağa başlasaydıq yerlilər onları müzakirə etdiyimizi düşünürdülər. Beləcə, ünsiyyətimizi kürd dili ilə məhdudlaşdırmalı olduq. Uşaqlarımın rus dilini bilməmələri o qədər də önəmli deyil. Əsas odur ki, mən özüm bu dili başa düşürəm.

- Bura gəlməyinizə görə peşiman deyilsiniz ki?

- Burada çox hadisələrin şahidi olmuşam, başıma çox hadisələr gəlib. 1983-cü ildə mənim həyat yoldaşım və böyük oğlum həlak oldular. Bir dəfə gecə bizi mühasirəyə aldılar. Ev-ev gezib oğlanları və kişiləri, hamısını birdən böyük avtobuslara mindirib Bağdada göndərdilər. Daha

biz onları görmədik. Kənddə yalnız qadınlar və uşaqlar qaldı. Mən iki qızım və oğlumla tək qaldım. Bir gün kəndin üstündən təyyarələr uçmağa başladılar. Mənimlə gəlinimizin südəmər körpəmiz vardı. Biz onları evdə qoyduq, böyük olanları isə götürüb dağlara tərəf qaçdıq. Təyyarələr gedəndən sonra geri qayıtq.

Yoldaşımın qardaşı bu vaxt ərzində körpələri yelləyirmiş. O, təəccüblənmişdi: "Siz necə körpələri qoyub gedə bildiniz?". Biz dedik: "Onları necə aparaydıq? Onda bizim hamımızı öldürərdilər. Belədə böyükləri xilas etməmiş olardıq".

Səddam Hüseynin ölümündən sonra isə hər şey düzəldi. Əri və uşaqları ölənlər hamıya təqaüd verirlər. Mən SSSR-də qalan bacımdan 500 dollar artıq yeni, 800 dollar alıram.

İki il evvəl o, burada qonaq oldu. Biz birlikdə piknikə getdik. Birdən o, kövrəlib ağladı: "Sənin necə də böyük ailən var! 50 nəfər! Biz isə üçcə nəfərik".

-Heç vətəne qayıtmaq fikriniz olmayıb?

-1983-cü ildə, igidlərim öldürüldəndən sonra mənim burada qalmaq üçün vizam bitdi. Mən sənədlərimin vaxtını uzatmaq üçün şəhərə getdim. İran hökuməti məni saxladı. 2 ay təcridxanada oldum. Sonra Bağdada keçirdilər və bir il yarım yola salma məntəqəsində saxladılar. Daha sonra Sovetlər Birliyinə, Daşkəntə deportasiya elədilər. Orada iki il mən uşaq bağçasında xadimə işlədim. Sonra anladım ki daha uşaqlarsız yaşaya bilmərəm. Onların üçü də burada atasız, anasız qalıblar! Bir ildən çox qapılarda qaldım, get-gələ düşdüm. Moskvaya getdim, rüşvət verdim...

Əldən düşmüşdüm! Ancaq, buraya qayıtdım. Elə həmin vaxtdan, 1988-ci ildən buradan heç yere getməmişəm. Mən orada, Sovetlər Birliyində tək, evsiz, ailəsiz, uşaqlar olmadan o qədər əziyyət çəkdim ki, daha heç yere getməyə istəyim yoxdur. İndi artıq qocalmışam.

SSR-də kürdlər

1958-1959-cu illərdə kürd inqilabı başçısı Mustafa Barzani və döyüşçüləri ilə birgə bir neçə yüz qadın SSRİ-dən İraqa gəldilər.

Mustafa Barzani öz dəstəsi ilə 1946-cı ildə İraqdan SSRİ-yə qaçmışdı. Sovetlər Birliyində barzanilər ilk öncə Azərbaycanda, xüsusəndə Laçın və Kəlbəcər rayonlarında yaşadılar. Daha sonra isə Özbəkistana göndəridilər. Stalinin vəfatından sonra Xruşov barzanilərə ən yaxşı müəssisələrdə təhsil almaq haqqı verdi.

1958-ci ildə İraqda baş vermiş çevrilişdən sonra Barzani öz adamları və SSSR-də qurulan ailələri ilə birgə İraqa qayıtdılar. **Hazırladı: Rəna Rəhman**

ANTIİMPERİYA MÜBARİZƏSİ MƏCRASINDA

Kürd hərəkatının rəhbəri Mustafa Barzani ilə üstü quru budaqlarla örtülmüş kaperdə - dördkunc çadırdə söhbət edirik. Kaper sanki dağın yamacına pərçimlənib. Buradan Barzaninin yay iqamətgahına yarım kilometrlik yol var. Görüşümüz Barzaninin oğulları İdris və Məsudun mənzil-qərargahında keçir. Onların hər ikisi gənc, hər ikisi eyni geyimdədir. Hər ikisinin belindən "Smit-i-Vessonu" tapançası sallanır. Kaperdə iki oxşar yazı masası qoyulub. Hər ikisinin eyni külqabısı var – ovsunda Yer kürəsini saxlayan əl. Çadırın yaşıl divarına Barzaninin şəkli asılıb. Portretdə general çox cavan görünür, hərçəndi ona heç kim əsil yaşını verə

bilməz. O, yaş üçün çox qıvrıq və gümrəkdir.

Barzaninin gəlişi ilə oğulları arxaya çəkirlər. Sanki bu bəstəboy, ağır çəkili, cüssəli, qalın qaşlı, xaki rəngli gödəkçə və elə o rəngdə də dənizcilərə məxsus şalvar geymiş insan ətrafdakı boşluğu bir anda doldurdu. İpək kürd kəməri taxmış Barzani çox məğrur görünürdü. Generalın toqqasında parabellum tapançasının qoburu ilə yanaşı qızıl qınında olan xəncəri də aydın görünürdü. Xəncərin yanında budaqdan düzəldilmiş uzun müştüyə var. General müştüyə səliqəylə "kürd siqaret"lərin qoyur və çəkməyi təklif edir. Onun gözləri çox ifadəli, ağıllı və bir az da bicdir – müsahiblə dərhal əlaqə yaradırlar.

Biz İraqın şimalında olan vəziyyətdən danışırıq. Kürdlərin öz hüquqları, müstəqilliyi yolunda apardığı mübarizə məlumdur. Prezident Bakr başda olmaqla 17 aprel 1968-ci ildə hakimiyyətə gəlmiş İraqın yeni rəhbərliyi kürd məsələsinin mahiyyəti və vacibliyini çox gözəl başa düşürdü. Hər halda yeni hakimiyyətin ilk bəyanatlarında onların bu məsələni sülh yoluyla həll etməyə səyləri açıq-aydın hiss olunurdu. Yeni hakimiyyət konkret olaraq məsələni 1966-ci ildə imzalanmış, lakin Arif tərəfindən həll olunmamış sazişin şərtləri ilə kürdlərlə birgə həll etməyin tərəfdarıdır.

- Bəs, kürdlər nə fikirdədilər? – deyər generaldan soruşuram.

- Yalnız düşmənlərimiz bizim İraqdan çıxmaq istədiyimizi deyirlər. Elə şey yoxdur. Amma biz burda insan kimi yaşamaq istəyirik. İndi İraqın tərkibində muxtariyyət məsələsini qoymuruq, lakin biz bütün milli hüquqlarımızın olmasında israrlıyıq: övladlarımızın ana dilində təhsil alması, tarixən kürdlərin məskunlaşdığı torpaqlardan çıxarılan neftdən gəlir götürmək, inkişaf etmək. Nəhayət, mərkəzi və yerli hakimiyyət orqanlarında təmsil olunma haqqımızı.

General deyir ki, "biz heç vaxt birinci olaraq hərbi əməliyyatları bərpa etməyəcəyik. Müharibədən yorulmuşuq, sülh istəyirik, onun arzusundayıq. Lakin biz zəif deyilik. 15 min peşmərgə (özünü qurban verməyə hazır insanlar - kürd partizanları belə adlanır - müəllif) yüngül artilleriya ilə silahlanıb. Onlar briqadalarda formalaşblar və xalqımızın maraqlarını qoruyurlar".

Görünür ki, heç də hamı kürd probleminin asan həllinə inanmır, bu məsələdən nikbin deyil. Hərçəndi az iş görülməyib: İraqın yeni hökuməti Şimal müharibəsində günahkar sayılan bütün siyasi məhbuslara amnistiya elan edib. Lakin vəziyyətin normalaşması üçün bu kifayət etmir.

Qatı kürd millətçiliyi tendensiyası da narahatlıq doğurur. Düzdür, o üstünlük təşkil etmir və hərəkdə deyil - bu aydındır. Lakin bu məqam var və Barzani onu gizlətmir. General belə fikir söylədi ki, "əgər barışıq mərhələsi sonsuzluğa qədər uzansa və möhkəm sülh bərqərar olmasa, bizdə yenə ekstremistlər baş qaldıra bilər. Tək Bağdadda yox, həm də kürd hərəkatının rəhbərləri kürd məsələsi ətrafında imperializm "oyunu"ndan ehtiyat edirlər. Biz bu oyunda alət olmaq istəmirik və olmayacağıq".

İraqda kürd hərəkatının ümumi istiqaməti nədir? Öz sualına Barzani belə cavab verdi: "Ərəblərlə birlikdə imperalizm və irticaya qarşı mübarizə aparmaq. Bizim hərəkat milli qurtuluş qüvvələrin antiimperialist mübarizəsi məcrasına daxildir".

*Yevgeni Primakov,
İrak Kürdüstanı – Moskva
Şəkildə müəllif Kürd milli geyimindədir.
"Oqonyok" jurnalı, №47, noyabr, 1968-ci il*

QAÇAQ MİRZƏQULU

...Mirzəqulu qaçaq ömrünü yaşayarkən, Dərələyəz mahalından Qarabağa üz tutmuşdu. Mirzəqulun gənclik ömrü dağda-daşda keçirdi, daim narahat, nigaran ya-şamaq onun gəncliyini də əlindən alırdı...

Bir gecə evində qonaq olduğu Gülnisənin neçə il olardı ki, ömür-gün yoldaşı dünyasını dəyişmişdi. Mirzəqulun gəlişi ilə dul qalmış Gülnisənin həyatı da dəyişdi, Qaçaq Mirzəqulu Gülnisə ilə ailə qursa da, bu evə az-az gələrdi. O vaxtlar nigaran həyat tərzini yaşayan Mirzəqulun ailəsində dayısı Alı bəyə (XIX əsrdə Dərələyəz mahalının bəyi) bənzəyən oğlu Şahmalı dünyaya gəlmişdi.

Mirzəqulu ərənləyə layiq olan toy eləyib taytusu, yar-yoldaşını öz toyuna çağırma bilməmişdi. Bu isə onun ürəyində dərin nisgil yaratmışdı. Şahmalı iki yaralı təşnə ruhun yanğısından doğulmuşdu... Yox, bu yaranış adı yaranış deyildi. Bu xilqət məxsusi yaranış idi. Əli mənfur ermənilərin qanına bulaşmış Mirzəqulu doğulduğu Dərələyəz obasının günahsız dinc əhalisinin təəssübünü çəkmiş, bu səbəbdən çoxlu erməni öldürmüş, beləcə ermənilərin təqibinə məruz qalmış sonra Qarabağa pənah gətirərək qaçaq ömrü yaşamağa məcbur olmuşdu. Ermənilərin onun çətin səslənən adını "kürd" sözü ilə əvəz etməsi də burdan qaynaqlanır. "Kürd" olaraq el-obada tanınan qaçaq Mirzəqulun başına böyük məbləğdə qiymət qoyulmuşdu. Quşu gözündən vuran pəhləvan cüssəli Mirzəqulu isə fələyə can vermək, yəni düşmən tələsinə düşmək istəmədi.

ŞAHMALINI DİNLƏSİN ELLƏR

Şümşad boyuna, xoş səsinə heyran olur el,
Davud səni gəldikdə bahar açdı qızılgül
Şaqraq səsinə vəcdə gəlir bağda bülbül
Bir dərya kimi dumdurudu, axsa da sellər,

Dindikə muğam, Şahmalını dinləsin ellər.
Hər əsrə bəzək, yurda ləyaqətli oğuldu,
Qeyrətli, sədaqətli, dəyanətli doğuldu.
Sevdi Vətəni, həm də buyolda şahid oldı,
Hey şux qalacaq keçsə zaman, ötsə də illər,
Dindikə muğam, Şahmalını dinləsin ellər...
Sımsaq da cəza, nəğmə dodaqdan kənar olmuş,
Köksündəki od atəşə dönmüş yanar olmuş.
Bir kəlməsinin qiyməti minbir dinar olmuş,
Yaz lələsikimi qönçə açır bağdakı güllər?
Dindikə muğam Şahmalını dinləsin ellər.
Eyvah, dəli könlüm necə küskündü, darıxdı?
Gözlər qana dönmüş qəm ilə dünyaya baxdı...
İmdad diləyərkən Xudadan göz yaşım axdı,
Fəryad eyləyir, hey açılır dərgaha əllər,
Dindikə muğam, Şahmalını dinləsin ellər!

Fazilə Qaraxanqızı

Tarixi Şəxsiyyət: Şahmalı Kürdoğlu

Şahmalı Kürdoğlu (Fətəliyev Şahmalı Mirzəqulu oğlu) 1930-cu il aprel ayının 12-də Ağdam rayonunun Qiyaslı kəndində dünyaya göz açmışdır.

Şahmalı Kürdoğlu Ağdam rayonunda orta məktəbi bitirdikdən sonra Ağdam rayon Pedaqoji İnstitutunu (indiki Şuşa Pedaqoji Texnikumu), Türkmənstanda Aşqabad Universitetinin hüquq fakültəsini, Asaf Zeynallı adına musiqi Texnikumunu, Bakı Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsini bitirmiş öz dövrünün vətənpərvər ziyalılarında olaraq Azərbaycan muğamının inkişafında əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir.

Filarmoniyanı öz ecəzkar səsi ilə lərzəyə gətirən Şahmalı Kürdoğlu bir pedaqoq kimi bir çox xanəndələri ustası kimi tanımaqdadır. Onun yetirmələrindən Tacir Şahmalı oğlu, Əbülfət Əliyev, Aygün Rəhimova, Sevinc Sarıyeva və başqaları bu dəyərli ustadın yetirmələri olaraq Respublikamızın sayılıb-seçilən xanəndələri Şahmalı Kürdoğlunun dağ havası kimi saf, bulaq suyu kimi təmiz səsidə özü kimi bənzərsiz və qeyri adı idi Şahmalı Kürdoğlu Seyid Şuşinskiyin sinifini bitirib çox gözəl xanəndə olub. Onun zil, şaqraq məlahətli səsi filarmoniyayı lərzəyə gətirmiş. O, "Şur"u, "Rast"ı, "Heyratı"nı, "Cahargah"ı elə oxuyarmış ki, eşidənlər heyranlıqla yorulmadan onun haqqında danışırlar...

Seyid Şuşinskiyin yetirməsi olmuş Şahmalı Kürdoğlunun muğamat və Şəhidlik dünyası Ədəbiyyatımızda və incəsənətimizdə toxunulmamış qalan, xalqımıza və tariximizə təqdim olunması çox vacib bir mövzudur. Saxtılıqdan uzaq bütün şəxsi və ictimai həyatı xalqın gözü qarşısında olan, xalqın böyük məhəbbətini qazanmış bir sənətkarın adı böyük xanəndələr cərgəsində olduğu kimi böyük qəhrəmanlar siyahısında da fəxr ilə

yad edilən, bütün həyatının və yaradıcılığının mənasını xalqına xidmətlə, bərabər bölünməzlikdə görən Şahmalı Kürdoğlunu fəxarətlə yad edildiyindən onun xalq qəhrəmanı kimi xatirələrdə yaşayacağı şübhəsizdir. Şahmalı

Kürdoğlu Azərbaycan muğamının təssübünü çəkmiş bir şəhid sərəkədədir, yenilməzliyini isə tarixə özü öz adı ilə yazmışdır. Nə qədər paxıllığını çəkib səsinə, sənətinə qeyrətinə, mərdliyinə, səxavətinə qısqançlıqla həsəd aparana olsada öz

Kürdoğlunun sənəti layiqincə qiymətləndirilməməyi onun "Kürdoğlu" təxəllüsünə görə olduğunu söyləyənlər bəlkədə haqlıdırlar çünki bir dəfə qohumum olan Milli Qəhrəman haqqında yazı hazırlayıb qəzetdə nəşr etdirmişdim. O, Milli Qəhrəman adını öz qanı bahasına qazanmış Azərbaycanın bütövlüyü uğrunda canından keçmiş Şəhid idi Ölümündən sonra ona o, adı ümum-millilərdə Heydər Əliyev vermişdi. Həmin yazıya görə zəng edib mənə hədə-qorxu gələn, təhqir edənlərdə oldu. Ancaq belə adamları çox cılız, paxıl hesab etdim çünki bu qısqançlıqlar Kürd adına görə idi. Tarix özündə sübut edə bilər ki, Kürdlər öz sərəkədə oğullarını başqa-başqa dövlətlərin adı altında çox itiriblər. Oda Kürdlərin yaşadığı dövlətə etibarının sadıqlılığının sübutudur. Şahmalı

təmizliyi, paklığı, xeyrxahlığı ilə Allaha yaxın olan Şəhid xanəndə öz adını tarixdən silinməz etmişdir. Sovetlər birliyinin vaxtında Şahmalı Kürdoğlunun təkrarsız səsi ilə oxuduğu "Rast" və "Zabul segah" muğamları onun əvəzolunmaz ifasında qızıl fonda düşmüşdür.

Şəhidlik Zirvəsinə də tək getməyi özünə sığışdırma bilməyən Şahmalı Kürdoğlunun vətənə torpağa bağlılığı burada açıq aydın görünür. Öz balasınada özü ilə aparın şəhid xanəndənin qanı ilə yazılan tarixi kim silməyə cürət edə bilər ki, ancaq ona qarşı olan ögeylikdən sonra inanmaq çətinidir ki, indi və gələcəkdə incəsənət aləmində "Kürdoğlu" təxəllüsü ilə özünü təqdim edən tapıla.

Yazı F.Qaraxanqızının Şahmalı Kürdoğlu haqqında nəşr edilmiş kitabından istifadə olunmuşdur.

ŞƏDDADI KÜRD DÖVLƏTİ

Sülalənin banisi

X əsrin 70-ci illərində Azərbaycanın quzeyində Şəddadi kürd dövləti meydana gəldi.

Şəddadilər, əvvəllər Salarilər dövlətinin tərkibində olan Dəbil (Dvin) yörlərində yaşayırdılar. Salarilər dövlətinin zəifləməsindən istifadə edən Məhəmməd ibn Şəddad 951-ci ildə Dəbili ələ keçirib müstəqil Dəbil (Dvin) əmirliyini yaratmışdı. Soykökünə görə kürd olan Məhəmməd ibn Şəddad və onun varislərinin idarə etdiyi bu Azərbaycan əmirliyi tarixdə Şəddadi kürd dövləti adı ilə tanınır. Sonralar Şəddadilər Salarilər dövlətinin zəifləməsindən istifadə edib 971-ci ildə Gəncəni ələ keçirdilər və Azərbaycan Şəddadilər dövlətinin əsasını qoydular. Çox keçmədən Şəddadilər Gəncə ətrafında olan Bərdə, Şəmkir və b. torqlarda möhkəmləndilər. Ermənistanın şərq hissəsini ələ keçirdilər.

Fəzl ibn Məhəmmədin (985-1030) hakimiyyəti dövründə Şəddadilər dövləti qüvvətləndi. O, Gəncə ətrafındakı bütün xırda mülkləri aradan qaldıraraq mərkəzi hakimiyyəti gücləndirdi. Şəddadilərin ata-baba mülkləri olan Dəbili də öz dövlətinə birləşdirdi. Erməni hakimi Şəddadilər dövlətinə bac verməyə məcbur oldu. Bundan başqa Fəzl ibn Məhəmməd gürcülər və xəzərlərə qarşı uğurlu savaşa apardı. Onun hakimiyyəti illərində hərbi məqsədlə Araz çayı üzərində salınan beş Xudafərin körpüsü (1027) Azərbaycanın quzey və Güney bölgələri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrin genişlənməsində mühüm rol oynadı. Fəzl ibn Məhəmmədin hakimiyyəti illərində Şəddadilərlə Şirvanşahlar arasında da sıx əlaqə yaranmışdı. Hər iki sülalə arasında qohumluq münasibətləri vardı. Şəddadilər digər Azərbaycan hakimləri ilə Güneydə hökmdarlıq edən Rəvvadilərlə və Tiflis əmiri Əbülfəzl Cəfər ibn Əli ilə də dostluq münasibətləri saxlayırdılar. XI əsrin 30-cu illərində Arazdan quzeydəki Azərbaycan torpaqlarında yeni-yeni Oğuz boylarının məskən salması Şəddadilərin hərbi qüdrətini daha da artırdı. Dəbili ələ keçirməyə çalışan Bizans-erməni qoşunlarına ağır zərbə vuruldu (1037). Bizans və Gürcüstanın birləşmiş qüvvələrinin Tiflis müsəlman əmirliyini aradan qaldırmaq cəhdi də baş tutmadı (1038). Şəddadilər dövləti Əbul-Əsvər Şavurun (1049-1067) dövründə Gürcüstanla və onun müttəfiqi olan Şirvanşahlar dövləti ilə müharibələr apardı. Şəddadilər dövlətinin qüvvətlənməsindən qorxuya düşən və bu zaman Cəfərilər sülaləsinin idarə etdiyi Tiflis əmirliyini tutmağa çalışan gürcü çarı IV Baqrat alanlarla ittifaq bağladı, 1062-ci ildə alanların Deryal keçidini aşib Gürcüstan

vasitəsilə Azərbaycana hücum etməsinə şərait yaratdı. Bu zaman Şavur Gəncənin yadellilərə qarşı müdafiəsini möhkəmləndirdi. Bu məqsədlə onun ətrafına hasar və xəndəklər çəkirdi, şəhərə möhkəm

qala qapıları düzəltdirdi (1063). Şəddadilər bu zaman Dəbili əldən verməmək, habelə onlardan asılı olan Ani əmirliyini müdafiə etmək üçün ermənilərə və onlara kömək edən Bizans imperiyasına qarşı da uğurlu mübarizə apardılar. Kiçik Asiyanın şərqində Bizansa qarşı vuruşan Şəddadi qoşunlarının vurucu qüvvəsi oğuz türkləri idi. Bu mübarizədə Şəddadilərin daha qüdrətli müttəfiqi sonralar Səlcuq türkləri oldu.

Rəvvadilər dövləti (981 – 1054)

Salarilər hakimiyyətinin zəiflədiyi dövrdə qüvvətlənən Təbriz, Marağa və Əhər hakimi Əbülhica 981-ci ildə axırncı saları hökmdarı İbrahim ibn Mərzbanı (962-981) taxtdan salıb Rəvvadilər dövlətinin əsasını qoydu. Bu sülalənin soykökü qədim ərəb nəsil-lərindən birinə bəşçilik edirdi.

Azərbaycan XI-XIII əsrlərdə Feodal dövlətlərin yaranması

Əsarət altına alınmış xalqların azadlıq mübarizəsi, daxili çəkişmələr, iri feodalların mərkəzi hakimiyyətə tabe olmaları Xilafəti zəiflətdi və onun ərazisində müstəqil dövlətlərin yaranmasına gətirib çıxartdı. İlk əvvəllər imperiyanın ucqarlarında, o cümlədən Azərbaycanda kiçik dövlətlər-əmirliklər yarandı (Bərdə, Qəbələ, Şəki və s.). IX əsrin ikinci yarısından başlayaraq Azərbaycan ərazisində Şirvanşah Mezyədilər, Sacilər, Salarilər, Şəddadilər, Rəvvadilər dövlətləri meydana çıxdı. Onlar ərəb əsarətindən qurtarmağa cəhd edirdilər, buna görə onların yaranması müsbət hal idi. Lakin ölkənin xırda feodal dövlətlərinə parçalanması xarici düşmənlərdən qorunmağı çətinləşdirirdi.

Şirvanşah Mezyədilər dövləti (861-1027) xilafətinin dağılması gedişində yaranan müstəqil dövlətlərdən biri də Şirvanşahlar dövləti idi. Şirvan əvvəllər Azərbaycanın şimalında kiçik bir vilayət idi. Dərbənddən Kür çayına doğru Xəzər

dənizi sahillərindəki Azərbaycan torpaqlarını əhatə edirdi. Həmin vilayətin mərkəzi Xəzər sahilində - Şamaxı-Dərbənd ticarət yolunun üstündə yerləşən Şirvan şəhəri idi. Bu dövləti Mezyədilər sülaləsi idarə

edirdi. Şirvanşah Mezyədilər sülaləsi tarix ədəbiyyatında bəzən Şeybanilər və ya Yezidilər sülaləsi də adlanır. Mezyədilər kökcə Rəbiə adlı ərəb tayfasından idilər. Hələ xəlifə Osmanın (644-656) zamanında Aranı işğal edən Salman ibn Rəbiə bu tayfanın nümayəndəsi idi. Rəbiə tayfasının Şeybanilər nəslindən olan Mezyədilər Azərbaycanda hələ o zamandan yerləşməyə başlamışdılar. Mezyədilərin görkəmli nümayəndəsi olan Yezid ibn Mezyəd, xəlifə Harun ər-Rəşid zamanı Cənubi Qafqaz vilayətlərinin, o cümlədən Şirvanın hakimi idi. Yezid ibn Mezyəd ərəblərin Azərbaycanda möhkəmlənməsində mühüm rol oynamış, bu yerlərdə gedən döyüşlərdə görkəmli bir sərkərdə kimi ad çıxarmışdı. O, Azərbaycanda Xilafətə dayaq yaratmaq məqsədilə buraya Rəbiə tayfasından, həmçinin Misirdən və Suriyadan çoxlu ərəb köçürmüşdü. Ərəblər, əsasən, Aran, Şirvan və Dərbənddə yurd salmışdılar. Yezid ibn Mezyədin özü də burada çoxlu torpaq mülkləri ələ keçirmişdi. Mezyədilər ilk dəfə Aranda paytaxtı Bərdə olan yarımmüstəqil əmirlik yaratmışdılar. O zaman Bərdə bütün Cənubi Qafqazda ərəb idarəçiliyinin mərkəzi idi. Yezid ibn Mezyədin iqamətgahı da Bərdədə idi. Bütün bu torpaqları o, Şirvan valisi kimi idarə edirdi. Ömrünün sonunadək Azərbaycanda yaşayan Yezid ibn Mezyəd 801-ci ildə Bərdədə ölmüş və burada da dəfn olunmuşdu. Yezid ibn Mezyədin ölümündən sonra onun oğulları **Əsəd, Xalid və Məhəmməd Cənubi Qafqaz valisi təyin edildilər.**

859-cu ildə Məhəmməd ibn Yezid Gəncəni bərpa etdirib öz iqamətgahını bura köçürdü. Mezyədilərin müstəqilliyi artdı, onlar Azərbaycanda daha da möhkəmləndilər. 861-ci ildə Mezyədilər sülaləsindən olan Heysam ibn Xalid Şirvanı müstəqil elan edərək "Şirvanşah" titulu götürdü. 917-ci ildə qonşu Lahicanşahlıq Şirvanşahlar dövlətinə birləşdirildi. Bununla bağlı olaraq Şirvanşah Əbu Tahir (917-948) 918-ci ildə hərbi-strateji baxımdan çox əlverişli mövqedə yerləşən qədim Şamaxını bərpa etdirib paytaxtı Xəzər sahilindəki Şirvan şəhərindən bura köçürdü. Bundan sonra Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtı Yezidiyə adlanmağa başladı. Şirvanşahlar dövlətinin müstəqilliyi daha da artdı, ərazisi genişləndi. Şirvanşahın qoşunları Qəbələ (981-982), Bərdə (982) və Şabranı (983) ələ keçirdi. IX əsrdə azadlıq müharibələrinin genişlənməsi səbəbindən Xilafət getdikcə zəiflədi. Abbasilər imperiyasının dağılması gedişində Azərbaycanda bir sıra müstəqil feodal dövlətləri meydana gəldi. Belə bir şəraitdə xilafətin işğal etdiyi ölkələrdə yerli hökmdarlıqlar əmələ gəldi və onlar xilafətə tabe olmaqdan boyun qaçır-dılar. Babək üsyanı yatırıldıqdan sonra, IX-XI əsrlərdə Azərbaycanda yaranmaqda olan feodal dövlətləri ərəblərin hakimiyyətindən imtina edir. Belə dövlətlər sayca çox idilər. Onlardan daha nüfuzluları Şirvanşahlar, Şəddadilər, Sacilər, Salarilər və Rəvvadilər idi.

Şirvanşahlar dövləti

Şirvanşahlar dövlətinin qurucusu Mezyədilər sülaləsi hesab olunur. Ərəb mənşəli Mezyədilər Rəbiə tayfasının Şeybanilər nəslinə mənsub idilər. Mezyədilər sülaləsinin

görkəmli nümayəndəsi Yezid İbn Mezyəd Abbasilər dövründə Cənubi Qafqazın vı Şirvanın hakimi olmuşdu. Abbasilər xilafətinin zəifləməsindən istifadə edən Yezid İbn Mezyəd paytaxtı Bərdə olan yarımmüstəqil əmirlik qurdu. O, Aran, Şirvan, Dərbənd və Ermənistan ərazilərinin də idarə edilməsini də öz əlinə aldı. Yezid İbn Mezyədin varisləri dövründə Mezyədilər öz müstəqilliklərini daha da qüvvələndirirlər. 801 – ci ildə Yezid ibn Mezyədin ölümündən sonra varisləri Xalid, Məhəmməd və Əsəd

Cənubi Qafqazın hakiminə çevrildilər. Mezyədilər sülaləsinə mənsub Məhəmməd ibn Mezyəd;

859 – cu ildə Gəncəni bərpa edərək Mezyədilərin mərkəzini bura köçürdü.

Mezyədilərin müstəqilliyini artırdı.

Mezyədilərin Azərbaycanda daha da möhkəmlənməsinə şərait yaratdı. Heysam ibn Xalidin dövründə Mezyədilər daha da müstəqilləşdilər. O, 861 – ci ildə şirvanşah titulu qəbul edərək Şirvanın müstəqilliyini elan etdi.

Səlcuq türklərinin hakimiyyəti dövründə də Azərbaycanın dövlətçilik ənənələri aradan qalxmadı. Azərbaycanın quzeyində Şirvanşahlar dövləti yenidən dirçəlirdi. Şirvanşah I Fəriburz (1063-1096) səlcuq sultanlarına tabe olsa da, Şirvanşahların hakimiyyətinə tamamilə son qoyulmamışdı. Böyük Səlcuq hökmdarı Məlikşahın hakimiyyətinin sonuna yaxın Şirvanşahlar yenidən qüvvətlənməyə başlamışdılar. Bu zaman I Fəriburz, daha sonra isə onun oğulları II Mənuçöhr və I Afridun ölkəni müstəqil idarə edirdilər.

Səlcuq türklərinə qarşı mübarizədə gürcü çarları Şirvanşahlara yaxınlaşmağa çalışırdılar. Gürcü çarı Qurucu IV David (1089-1125) bu məqsədlə qızı Tamarı Şirvanşah I Afridunun oğlu III Mənuçöhrə vermişdi (1111). Şirvanşahlarla qohumluğun digər bir səbəbi də gürcü taqavor-

larının Azərbaycanın qərb torpaqlarını ələ keçirmək istəyi ilə bağlı idi. Geniş xarici siyasət planlarına malik olan gürcü çarı başqa bir qızını Bizans imperatoru Aleksey Komninin oğluna ərə vermişdi. Çar Davidin özü isə Səlcuqlara qarşı güclü müttəfiq qazanmaq məqsədilə Qıpçaq türklərinin hökmdarı Atrakın qızına evlənmişdi. O, səlcuq türklərinə qarşı qoymaq üçün Qafqazın şimalında Gürcüstanla 45 min ailə və ya 225 min Qıpçaq türk döyüşçüsü köçürmüşdü.

Araşdırdı: Tahir Süleyman

KÜRD ƏDİBLƏRİ HAQQINDA ARAŞDIRMALAR

BORAZBOZ

Kürd ədəbiyyatında ilk yazılı əsər müəllifi olan Borazboz M.Ö cə 330 cu illərdə yaşadığı məlumdur.

Dövrümüzə gəlmiş çatan "Birlikdə" adlı şeiridir ki, onu 1950 ci ildə ingilis arxiyoloqlarının İran kürdistanının Həvraman kəndində apardıqları arxiyoloji qazıntı zamanı zamanı bir məzar daşının üzərində tapıblar. Kürdcənin Havraman ləhcəsində yazılan şeir lirik məzmunludur.

Tədqiqatçılar şeiri şair həyat yoldaşına yazdığını söyləyirlər.

Darxıram birlikdə olan günlərimizçün
Sabahlar gəzərdik bizki birlikdə.

*****

Sənle dağlara çıxıb gəzərdik
Bir yerdə nəğmələr biz söyləyərdik.

*****

Dağların ruhumdan öyrəndim mənə,
Ürəkdən nəğmələr söyləməyimi.

*****

Dağlarda düzlərdə həm səhralarda,
Sevgimin əlnindən tutaraq keçdim.

*****

İkimiz bir ürək, bircə can olduq,
Vədesiz payızsa ayırdı bizi.

*****

Birlikdə nimdəşə çevrilməz sevgi.
Ya səs ver səsimə yada sus barı.

Maleyi Bate

Əsl adı Ahmed olan Maleyi Bati haqqında müxəlif ziddiyətli məlumatlar mövcuddur. Bate haqqında ilk sanballı məlumatı Çar rusyasının Ərzurumdakı baş konsulu olmuş Aleksandır Jab verir. Japın yazdığına görə Maleyi Bate 1417 ci ildə Hakkari bölgəsinin Beytuşşabap rayonunun Bate kəndində doğulub və 1491 ci ildə vəfat edib. Jab həmçinin Maleyi Batenin "Mövluda kurdi" (Mövluda peğəmbər, Mövluda Şərif) adlı əsərinin adını çəkir ki bu əsər dəfələrlə nəşr edilib. Bununla yanaşı divanının olduğunu da yazır. Lakin bu günə kimi batenin divanı tapılmayıb. Böyük kürdoloq M.B Rudenko isə Batenin "Zembiləfars" adlı dasdanının olduğunu müəyyənləşdirərək elm aləminə ilk dəfə təqdim etmişdir. İlk təhsilini Mukusda Mir Həssən Vəlinin mədrəsəsində alan Ahmed Maleyi Bate Dövrünün məşur mədrəsələri olan Duhok, Həvler və Mosul mədrəsələrində dini elimlərlə yanaşı fəlsəfə, ədəbiyyat və tib

Bavo Tahir Uryan

Klassik kürd ədəbiyyatının önəmli isimlərindən biri olan, kürd və fars dillərində yazan və ümumilikdə şərq ədəbiyyatının inkişafında əhmiyyətli sənətkar hesab edilən Bavo Tahir Uryan 935 ci ildə İran Kürdüstanında anadan olub. Kürd ədəbiyyatında Bavo Tahir Uryan Fars ədəbiyyatında Həmədanlı Babba Tahir kimi tanınan bu böyük sənətkar şərqin ən böyük rubai ustalarından biri və ilki hesab edilir. Farsdilli ədəbiyyatın banilərindən hesab edilən Bavo Tahir kürdcənin lori-qorani ləhcəsində yazıb yaradıb. Təxəllüsü haqqında müxtəlif versiyalar olan Bavo Tahirin böyük kərəmat sahibi olduğu və xalq arasında sevildiyi haqqında müxəlif rəvayətlər dolaşmaqdadır. Bavo Tahir 1010-cu ildə Həmədanda vəfat edib. Bavo Tahir Uryanın təxəllüsü olan "Uryan" ilə bağlı müxtəlif fikirlər mövcuddur, haqqında dolaşan bəzi rəvayətlərdə paltarsız gəzən bu dərvişin Ərəbcə "uryan" yəni libassız adlandırılması ilə nəticələndiyi qeyd olunur. Məncə eləcədə bir sıra tədqiqatçıların fikrinə bu doğru bir yanaşma ola

(Rubailər)

Qəlbim qanayır, ruhum pərişandı, tanrım.
Nur saçsada günəş zülmətə bəlenib duyğularım,
Əsgilmir gözümdən gecə gündüz qanlı yaş.
Al ruhumu , qurtar mənə bu əzabdan yalvarıram.

***

Bax gəldi bahar, açıldı təravətli gül,
Baxcada sevinc nəğməsi söylədi bülbül,
Gəl gör, çəmənlərdə gəzib heç tapmazsan,
Qəlbim kimi sınıq, qanayan başqa könül.

***

Göylərdəki ulduzları saydım bir-bir,
Dan söküldü, sevgilim bəlkə gəlir,
Gəlməzsə, görünməzsə könlüm parçalanar.
Ağlar ürəyim, sonra susar: əldən nə gəlir.

***

Qəm baxcasıdır mənəm könül baxcam, bax.
Əl uzadanm, nəsibin qara güllər olacaq,
Gəl sevgilim, qəlbimdə ki, çəmənləri gəz.
Bax, gör, otlar hər yana hicran sərəcək.

***

Ağlamalı, yaş tökməliyəm mən bu gecə.
Səbrim yox, keçdim özümdən bu gecə,
Bir zövq yaşadım dün gecə, gəlməz yanıma,
Qan-yaşa axar yənə ürəyimdən bu gecə.

***

Ürəyim bir bilir qədəhdür incə
Parça-parça olur mən ah çəkincə,
Bax göz yaşlarım, qan yağışı
Gözlərim qan buludu, qan çiləyir.

Tərcümə edən:
Nofəl Ədalət

elimlərinədə yiyələnmişdir. Aydın fikirləri ilə seçilən filosof şair Bate xeyrəxahlığı və bacarığı ilə dəniz xalq arasında əfsanələşmiş bir şəxsiyyətdir. Təhsilini başa vurduqdan sonar Hakariyə döndən Bate bölgənin qabaqçıl mədrəsəsi olan Meydan mədrəsəsində dərs demiş bəzi qaynaqlar hətda mədrəsəyə rəhbərlik etdiyini yazır.

Bate təhsil asbeqində bununla işini bitmiş saymamış digər mədrəsələrlə əlaqəli bir şəkildə çalışmışdır və əlaqələrin gücləndirilməsi üçün tez- tez səfərlər edirdi.

Belə səfərlərin birində Mukusdan qayıdan Bate dağda çovğuna düşərək vəfat edir. Aleksandır Japın yazdığına görə o vəfat edərkən Əlində müəlliminə yazdığı şeiri olub. Nə yazıq ki Batenin divanı ilə birlikdə o şeirdə hələki gün üzünə çıxarılmayıb. Maleyi Batenin daha çox yayılan ağızdan ağıza gəzən, bu gündə dörd parça kürdüstanın dini mərasimlərində səsləndirilən Peğəmbərə yazdığı Mövlud məd-

hihəsidir. Əsərin çoxsaylı əlyazmaları mövcuddur ki, bununda başlıca qaynağı əsərin mədrəsə katiblərinin üzünü çıxararaq yaymasıdır. Əsər ilk dəfə 1905 ci ildə misirdə çap edilmişdir.

Daha sonar 1907 ci ildə İsdanbulda Mela Huseyin Ertəşi adıyla nəşr edilib. Xatırladım ki Ertəşi Batenin mənsub olduğu aşirətin (nəslin, tayfanın) adıdır. Bundan sonar əsər dəfələrlə nəşr edilib. əsərin əlyazması eləcədə Batenin lirik-fəlsəfi səciyyə daşıyan "Zembilfiraş" poemasının əlyazmaları Rusya Federasiyasının Peterburuq müzeyində saxlanılır. "Zembilfiraş" poeması Bate yaradıcılığının ən kamil nümunəsi hesab edilir. Əsər şifahi Kürd ədəbiyyatından bəhrələnərək yazılmışdır. Şifahi ədəbiyyatda eyni adlı dasdan və bu dasdanın müxəlif versiyaları mövcuddur. Əsər sadə,əməyi ilə yaşayan bir gəncin bir xatuna olan sevgisindən bəhs edir. Əsərin Marağ doğuran cəhəti aşiqin dünyavi zövqlərə deyil ilahi, urfani sevgiyə üstünlük verməsidir.

dilindən belə qədimdir".

Bu faktlar göstərir ki, bir sıra fars ədəbyatşunaslarının Bavo Tahir Uryanını fars şairi adlandırmaq cəhdi boş və mənasızdır. İkinci bir tərəfdən Bavo Tahir Uryanını belə bir misrası var. "Kürd yatdim ərəb oyandım" bu misrını şərh edənlərin çoxu ərəb istlasının törətdiyi acı gerçəkliklər səbəbindən şairin bir etrazı olaraq ortaya çıxdığını yazırlar. Ərəblərin istlası zamanı milli kimlikdən insanları uzaqlaşdırmaq cəhdi kimi qiymətləndirirlər. Fars ədəbyatşunaslarına cavab olaraq Bavo Tahir Uryaninin bu fikirləri hansı səbəbdən dediyi deyil onun özünü kürd adlandırması önəm kəsb edən amillərdən biridir.

Araşdırdı:
Nofəl Ədalət

Biyaniyo!

Te çavê min
bi tariya berî berbangê
xapand! Te dilê min
bi xatirxwestina stêrên
bê veqer sotand!

Biyaniyo!
Te çira li ber konê
xemgîniyê vemirand!

Nema zanim
hêrsa stranên xwe
li ber çi bayî bilorînim!

Felek li min hildibe,
nahêle xwe ji bîr bikim...
Her kêlîkekê Biyaniyo
te birçîbûna min î tazî
bê lihevpeçan û eşkere kir!

Bi xwe li xwe dicivim,
navê xwe dikim sira bayan,
li nêv girêka xwezîyan,
li ser piştta Xalxalokan
ji rokê re dişînim!

Bi tenê serma nivînê
ji biyaniya te hiltînim.
Karwanê
perperîkên bendewariyan
gelek hilma min diçikînin...

Biyaniyo!
tenê li ber pala sîngên sêvîni
tu radikevî...
Li bazara dam û şeşrengan
tu bi êgir dilzî!

Carekê tenê
tu ji min re ne bûyî bawêşîn!

Dilo, dîno
Biyaniyê te jî dîn e!
Li şaristanan,
li biyabanan,
bi stranên hozanan
sirûda hevdişînê bi
awaz û efxanan
ji Kevoka "Zacil" re dixwîne!

Biyaniyo!
Ma te bêriya darê zeytûnan
nekiriye?
Ma te bêriya benîştê xezalan
li deşta sînga min nekiriye?

Ew buhar,
ew tolik û kulîlkên nîsanê,
li bejn û bala min bigazinin.
Li hêviya destên te yên pîroz in,
li hêviya pistepista çavên te ne.
Destarê dilê min xopan e
ji hêrana hestên te dilzar dimîne!

Biyaniyo!
sawîr û wêneya te
di semaya civîna
min ferzendê de
bûye pûtekî pîroz,
bûye Hurmizê xewnê,
bûye çiraya geş
li koçka Pîrê muxan,
li ber her hêtî bi cî dibe!

Min dike mîra Çînê
Pireke mezin ji min re ava dike.
Tena tena li ser diçim û tēm...

Biyaniyo!
Bazê li kohê bilind,
poşekê ewran
ji kû ji nû ve
milê xwe bi milê te bixînim...

Weke bilbîlekê
serê sibehê ji te re bixwînim...
Rêka te da ser
kuç bi kuç,
gav bi gav pîvan in.

Ezîz
Xemcivîn

Di bin hêza raz û veşartokan de
tu wan dinixumîni!

Belê te ji bîr kir!
Siya dara
ko em herdem li ber dirûniştin...
Te ji bîr kir!
koş û seraya Yildiz
ko te ji bo min ava dikir,
û der bi der lê digerlandim!

Biyaniyo!
tu dizanî,
ew meşên li ber peravên
ewan gol û kaniyan
li me çûne gilî!?
Derûdor, tixûb,
pût û latên Keleha Hesên kêf
wa ew jî wek şahiya
me bin av dibin!

Wilo şemala di kildana hêviyên
min de veketî
li ber bayê biyaniya te
dike ko rewan bide der...

Wilo sîtava li ser pencera
min î herî bilind
roj bi roj hetav dide ser!

Biyaniyo!
Baba Derwêşo
rûpelê mande û paşeroja
evîna me,
bi tûjaya pênûsan girê
xwe diqelêşî.

Û rewan ji hevokên
hogiriyê tu dibirî!
Hin li vir şerpeze bûn.
Hin li wir li bin lîngan melisîn,
û hin di hêlana cudabûnê
de em wan dilorînin...

Pirsê ji mîja li ser çemê xêbûr,
ji kaniya Banos,
û ji çavkaniya Kebrîtê bike...

Tu bihnekê bikişîne;
da awazên bêrikirina
te bikim pîşo
têkim devê vê birînê,
û duriyên te, ko li hiş
hatine peçan pêk bikewînim!

Hem xwezîyên dil
ko li hinavan kurk û qerimok
in, mîna çilkên jiyane
li germa dilî û kelkela
xwîne dilivin!

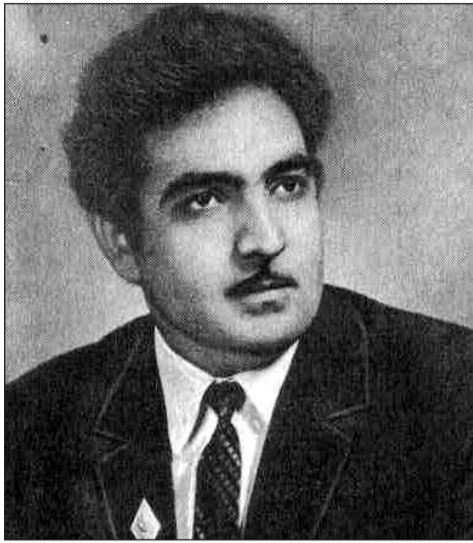
Biyaniyo!
ji wê roja te tevin li çîroka
me rêsand.
Roja gamasiyê biryarê
vîn û arama te li ber
pêlan berda.
Roja te "Pîzta û Hambirgir"
da ser Nok û Nîskan!

Şahîne evîna te
ko bi dehên salan
li hambêza min kedî bû...

Bê sansor,
bê dehf,
bê tor û bê rekeh,
her yek ji me
va li asmanê hilm
û bihna buhara xwe
bi serbestî firiya!

09.12.2003

KÜRD XALQININ ZƏFƏR TARİXİNDƏN

Səbahəddin Eloğlu

Şair, publisist, tarixçi, filosof-xalq qəhrəmanı SULTAN bəy, HƏSƏN bəy ZƏRDABI, ŞƏHRİYAR adına mükafatların laureatı mərhum Səbahəddin Eloğlu 40 ilə yaxın DÜNYA TARİXİNİ nəzmə çəkib.

"Kürdlərin zəfər tarixindən" fəslindən bir parçanı oxuculara təqdim edirik. Bu fəsil 100 illik SƏLİB müharibəsini darma-dağın edib. İSLAM DÜNYASININ ÇİÇƏKLƏNMƏSİNƏ şərait yaradan Qədim Misir hökmdarı, məşhur KÜRD sər-kərdəsi SƏLAHƏDDİN ƏYYUBİYƏ ithaf olunur.

...Xudaya, səndən bir umacağım var,
Sən məni nadanın əlindən qurtar.
Güc ver aş a bilim uca sədləri,
Açım bağlı qalan həqiqətləri.

Əcəmi, yezidi kürdlər bir zaman,
Yayılib tutmuşdur dünyanı tamam.
Tarix xəbirləmiş bu qədim xalqı,
Başqa xalq onun tək çətin qalardı.

Qədim tarixləri öyrənən zaman,
Söz verdim, söz açam bir gün bu xalqdan.
Bu xalqın şərəfli bir keçmişi var,
Bu şərəf tarixdə bu gün də yaşar.
Ən böyük idraklar haçan oyanmış,
Yerin dan ulduzu kürdləri sanmış.
Qədim buzlaşmadan əvvəlki dünya,
Çalışmış həyatda kürdü qoruya.
Uzaq keçmişləri saldıqça yada,
Asan tapacaqsan kürdü dünyada.
Kürdlərin soyunu axtarsan əgər,
Sənə dastan verər qədim ölkələr.
Dünya allahların kürdlər azaltmış,
Odur ki, dünyada Allah tək qalmış.
Bir zaman inkişaf o yerə çatmış,
Uçan xalçaları kürdlər yaratmış.
Bir vaxtı dünyanı su alan zaman,
Nuh Nəbi salamat çıxmışdır ondan.
Elə ki günəşin istisi sönmüş,
Kürdün taleyi də o vaxtdan dönmüş.
Dağılmış dünyadan sonra nə olub,
Bir qədər danışmaq qəlbimə dolub.

****

Qədim illərdən bu günə qədər,
Kürdün mərdliyindən söz açmış bəşər.
Kürdlərin tarixdə iki xidməti,
Bu xalqa gətirmiş böyük hörməti.
Biri ədalətdir, onlar yaratmış,
Zülmün zəncirini çox qırıb atmış.
O biri sərvətdir, sərvətlə inan,
Yaşayib yaratmış dünyada insan.
Kürdün saxladığı saysız quzular,
Demişlər azalsa həyat pozular.

Qədim Amazonlar, qədim Şumerlər,
Göz açıb kürdləri atlı görüblər.
Nilin sahilindən ta Çinə qədər,
Abadlıq işləri görmüşdür kürdlər.
Kürdlərin tikdiyi qədim qalalar,
Axtarsan dünyanın hər yerində var.
Kürdün şəhərləri torpağın altda,
Axtarsan taparsan çox dərin qatda.

Keçmişdən səs verən o sirlə daşlar,
Kürdün adı ilə söhbətə başlar.
Bir ac Anna - Bani kitabəsini
Öyrən kainatı, yer kürəsini.
Kürdlər varisidir Lullubeylərin,
Qolda güclülərin, adda yeylərin.
Mesopotomiyanı - qədim şəhəri,
Məgər yaratmamış Kürdün hünəri?
Lullular, Kutilər, o mərd tayfalar,
Məgər kürd deyildi, niyə danırlar?
Miladdan üç min il əvvəl də bəli,
Yazılmış tarixə kürdün hünəri.
O zalım, o qəddar Naramsis şahı,
Kürdün zərbəsindən çox çəkmiş ahı.
Yunanlar uşaqdı kürdlər yanında,
Kürdün də qanı var Yunan qanında.
Böyük sərkərdələr çoxalsın deyər,
Yunanlar meyl etmiş kürdü sevməyə.
İsgəndər min kürdü seçib aparmış,
Gözəllər kürdlərdən toxum tutarmış.
Yunan gözəlləri deyirlər bir vaxt,
Hərdən kürdlərlə olublar xoşbəxt.
Qədim abxazların kürd babaları,
Qafqazda çox qurmuş sərt qalaları.
Əcəmi, yezidi kürdlər bir zaman,
Yayılib tutmuşdur dünyanı tamam.
Tarix xəbirləmiş bu qədim xalqı,
Başqa xalq onun tək çətin qalardı.

****

Gəl danma tarixin həqiqətini,
Kim qurdu Şəddadi Kürd dövlətini?
Məhəmməd Ben Şəddad kürdü istəsən,
Qədim kitabları açıb görərsən.
Onlar düz iki yüz iyirmi üç il,
Hakimlik etdilər, bu asan deyil!
Gəncəni yenidən saldılar onlar.
Tarixdə əbədi qaldılar onlar.
Qurdular Gəncədə mərkəziyyəti,
Ucaldı bu yurdun şanı - şöhrəti.
Onlar gətirdilər Qafqazı cana,
Vergi də qoydular ilk Gürcüstana.
Yüksəkdə tutdular şeiri - sənəti,
Yaydılar dünyaya mədəniyyəti.
Dikbaşlıq eləmə, gəl dinlə bir az,
Bu yerdə naqqalıq əsla yaramaz.
O zaman yazırdı Qətran Təbrizi,
"Gəncə elm yuvası, şeir dənizi".

Ağılla, idrakla yaşayır Gəncə,
Cənnət bağçasına bənzəyir Gəncə".
İstəsən biləsən kürd hünərini,
Bəs edər görməyə Xudafərinə.
Şəddadilər tikdi verib varını,
Həm onu, həm Gəncə qapılarını.
Karvanlar bu yerə qızıl gətirmiş,
Gedəndə bu yerdən kitab götürmüş.
Qızılla bəzənmiş qədim kitablar,
Qazılsa, Gəncədən çoxlu tapılar.
Gəncəni dağıdan o zəlzələdən
Axı, nə qaldı ki, danışım nədən?
Bu dərdi çəkdiçə ağrıdı ürək,
Tapmadı bir həmdəm eyləsin kömək.
Gəncənin şərəfi, şöhrəti o vaxt
Layiq görünürdü dünyaya paytaxt.
Yaxşı qarşılansın bu söhbət mənə,
Nizami kürd olub deyilə öncə.

****

Kürdlər tam alanda Qafqazı ələ,
Qafqazda erməni yoxidi hələ.
Qafqazın dağları kürdlərin olmuş,
Kürdlər bu yerlərdə çox qala qurmuş.
Ləzgilər soy kökünü axtarsa əgər,
Görər ki, qohumdu qılıncla xəncər.
Qafqazın tarixi öyrənə bilsən,
Mənim dediyimi təsdiq edərsən.
Çeçenlər kürdlərdən törənib bir vaxt,
Onlar da mərdliklə olublar xoşbəxt.
Bir qoca çeçəndən get soruş bunu,
Sənə deyəcəkdir kürd olduğunu.
Kürdün kimliyini bilmək istəsən,
Görək Zəngəzuru gəlib görəsən.
Tarixçi görseydi Bisütun dağın,
Burdan başlayardı tarix yazmağın.
Misir ehtiramından bəzi cizgilər,
Ağ oğlan qəsriyə aydın görünər.
Daşı daşlarla yox, dəmirlə yonan,
Min hikmət yaratmış bu yerdə inan.
Zəfər bayrağını dağlara vuran,
Dağların üstündə qalalar quran.
Azadlıq yolunda çox qurban verən,
Bu xalq unudulur bilmirəm nədən?

****

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!
Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məscidləri.
Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.
Kəsərli qılıncı, sürətli oxu,
Kürdlər çox işlədib, tarixdə onu.
Ağır döyüşlərdən zəfər bayrağın,
Kürdlər qaldırıblar, məhv olsun xain.
Xainlik olmasa, inan ki, kürdlər.
Qayada bağ salıb məhsul götürər.
Şərqi şahlarını kürdlər qorumuş,
Kürd olan sarayda sakitlik olmuş.
Qorxusuz yaşamış bəzən ölkələr,
Ordu başçıları olanda kürdlər.
Qədim hindliləri Xəzərdən qovan,
Kürd xanı deyilmi, kürdəxanıdan?
Namərd orduları qafqazda əzən,
Məgər kürd deyilmi, danırsan nədən?
Qıyıq gözlüləri, Tuğyan çayında,
Kürdlər məğlub etmiş bahar ayında.

O vaxtdan kəsilmiş şərqi hücumları,
At ilə, it ilə cum ha cumları.
Türklər öyünməsin çox cövlan edib,
Dar gündə köməyə kürdlərə gedib.
Kürdün qılıncı ilə dirçəlmiş Tatar,
Danılsa bu fakta dəlil tapılar.
Qədim Əhrəmilər döyüşdən əvvəl,
Kürdlərlə gülüşüb xeyir görüblər.

****

Xəzər sahilində Mərdi - Məkanı
Kürdlər salıbdılar. Bu məkan hanı?
Qılınc dünyasının qoç qəhrəmanı,
Bircə Koroğludur, gəl onu tanı.

****

Kürdlər nə yaradıb qoyub dünyada,
Çətindir hamısını gətirmək yada.
Oxuyan olsaydı daş kitabları,
Günəş tək parlardı əqlin açarı.
Kürdün yapıncısı qədim zamandan,
Qorumuş insanı qardan - borandan.
Təsəvvür etdiyən ən qədim dünya,
Ən çox əylənmişdir kürd oyunuyla.
Kürdlərin getdiyi yallılar ki, var,
Böyük qayalarda əksi tapılar.
Qədim muğamları öyrənsən əgər,
Qəlbini maqnit tək hikmətə çəkər.
Bayatı, heyratı, şux diringələr.
Dinləsən bu gün də xoşuna gələr.

****

Kürdlərdən söz açan pirani demiş,
Kürdün qazandığın dostları yemiş.
Kürddə adət deyil var yığib qoymaq
Kürdün yeməyidi bal ilə qaymaq.
Kürdün süfrəsində kabab yeyənlər,
Süfrədən duranda "əhsən" demişlər.
Kürd ilə dostluğu bacarsan əgər,
Sənə quzu kəsər ölənə qədər.
Kürdlə qonşu olsan, basma ayağın,
Dar gündə olacaq sənənin dayağın.
Baxıb görkəminə gəl sanma fağır,
Kürdün mənliliyi var, özündən ağır.
Kürdlərin tarixin nəzmə çəkəndə
Kürdlər qalmamışdı doğma vətəndə.
Kürdlər yadlar üçün ölümə getmiş,
Çox xalqı ölümdən Kürd xilas etmiş.
Bu xalqın tarixin tam yazsam əgər,
Ta tarix yazmaqdan xalqlar əl çəkər.
Çox sirri açmağa göstərsəm marağ,
Bil ki, söndürülər bu yanan çırağ.
Eloğlu, qoy qalsın bəzi söhbətlər,
Vaxt gələr, onlar da nəzmə çəkilər.
Vəfa, etibar, sədaqət hər nə var
Axtarsan hamısı kürddə tapılar.
Hər nədən söz açdım, mindən biridi
Belə danışmaq da kürd hünəridi!

Əziz oxucu, hansı bir xalqın tarixin
ürəyimə yatacaq səviyyədə nəzmə
çəkmişəmsə, özümü mənən o xalqı
övladı saymışam. Mənim atam azər
baycanlı, anam kürd qızıdır. Hər ik
xalq mənim üçün əzizdir.

**Atanı anadan ayırma, oğul,
Çəkiclə zindanın birdir yarası.**

Zəngəzur qəzet

Kürdistan Bölge Başkanı'ndan Kurban Bayramı mesajı

Yayımladığı Kurban Bayramı mesajında, "Başı dik şehit ailelerinin, kahraman Peşmergelerin, Allah'ın evinin ziyaretçileri hacıların ile Kürdistan Bölgesi, Irak ve tüm dünya Müslümanlarının Kurban Bayramı'nı en içten şekilde kutluyor, bayramın bütün taraflara hayır ve iyilik getirmesini diliyorum" ifadesini kullanan Neçirvan Barzani, devamında şunları ekledi: "Kürdistan halkı bütün dini ve

milli bileşenleriyle her zaman bayram ve anmaları birlikte yaşam, hoşgörü, huzur ve Kürdistan'ın yüce değer ve kültürünün güzel tablosunun kanıtı haline getirmiştir. Bu bayram ve gelecek bayramlar ve anmaların birbirini kabul etme ve bu kültür ve insani değerlerin korunmasına vesile olmasını, herkes için birlik ve daha iyi bir gelecek adına birlikte çalışmaya teşvik etmesini umut ediyorum.

Herkesin trafik kurallarını uymasını, vatandaşlarla turistlerin can güvenliği ile Kürdistan doğasının korunması için yardımcı olmasını diliyorum. Herkesin güzel bir bayram ve huzurlu bir tatil geçirmesini umut ediyorum. Kurban Bayramınızı tekrar kutluyor, mutlu yıllar diliyorum." **Nerina Azad**

Başbakan'dan Bayram mesajı: Barış ve huzurun yeşersin

Kürdistan Bölgesi Başbakanı Mesur Barzani, Kurban Bayramı vesilesiyle bir mesaj yayımladı. Başbakan mesajında, bayramın barış ve huzurun yeşermesine, kaos ve çekişmelerin sonlanmasına vesile olmasını diledi. Kürdistan Bölgesi Başkanı Mesur Barzani, Kurban

Bayramı vesilesiyle yayımladığı mesajda "Kurban Bayramı'nın gelmesi münasebetiyle; Kürdistan, Irak ve tüm dünya müslümanlarını en içten dileklerle kutlarken, özellikle şehit ailelerinin ve kahraman Peşmergelerin bayramını kutluyorum" dedi.

Başbakan mesajının devamında "Bu kutsal günlerde, bölgede var olan kaos ve çekişmelerin diyalog ve barışçıl yollarla son bulması ve bölgede barış ve huzurun yeşermesini diliyorum" ifadelerini kullandı.

Başbakan mesajın sonunda "Birlik ve beraberlik içerisinde, halka hizmet ve ülkemizin kalkınması için beraber çalışmayı umut ediyorum" kaydetti. **Nerina Azad**

ABD'li Büyükelçi'den Kürdistan Bölgesi'ne övgü dolu sözler

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Uluslararası Dini Özgürlük Büyükelçisi Sam Brownback, Kürdistan Bölgesi'nin birlikte yaşam ve dini özgürlükler açısından örnek bir bölge olduğunu ve sorunlara dolu bir bölgede huzur adasına dönüştüğünü söyledi.

K24'e konuşan ABD Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Dini Özgürlük Büyükelçisi Sam Brownback, Kürdistan Bölgesi Hükümeti ve Parlamentosu'nu, 3 Ağustos'u Ezidi Soykırım Günü ilan etmesi nedeniyle tebrik etti.

Kürdistan Bölgesi'nin birlikte yaşam düşüncesini yaydığı için takdir ettiğini belirterek, "Kürtler ve Kürdistan, bölgede ezilen halk için güvenli bir limana dönüşmüştür" diyen Brownback, şöyle konuştu:

"Gerçekten de Kürtlerin, sorunlarla ve dini özgürlükle ilgili ihlallerle dolu bir bölgede önemli bir duruşu oldu. Kürdistan Bölgesi, dini özgürlük ve farklı bileşenlerin desteklenmesinde örnek bir bölgedir. Sorunlarla dolu bir denizde huzurlu bir adadır. Bu büyük gayretten ötürü takdir ediyorum. Kürtler de diğer uluslar gibi kusursuz olmamakla beraber, bölgede ezilen halklar için huzurlu bir liman oldular."

Kürdistan Parlamentosu geçtiğimiz hafta gerçek-

leştiği oturumda 3 Ağustos'u Ezidi Soykırım Günü kabul etmişti. Brownback bu adımın çok önemli olduğunu belirtti. ABD'nin, IŞİD tarafından Irak'ın Ninova vilayetinde zarar verilen bölgelerin yeniden inşası için 300 milyon dolar ayırdığını kaydeden Brownback, bu sayde göçzedelerin evlerine dönmelerinin amaçlandığını ifade etti. ABD'li Büyükelçi ayrıca, Ninova Ovası'nda istikrarın sağlanması için Kürdistan Bölgesi ile Bağdat arasında daha fazla işbirliği olması gerektiğini vurguladı. **Nerina Azad**

Almanya Dışişleri: Ezidiler güvenlik endişesiyle Şengal'e dönemiyor

Almanya Dışişleri Bakanlığı, Şengal'den kaçan Ezidi Kürtlerin güvenlik kaygısı, milis grupların varlığı ve altyapı yetersizliği nedeniyle evlerine dönememediğini hatırlattı.

Almanya Dışişleri Bakanlığının resmi internet sitesinde Şengal Katliamı'nın 5'inci yıl dönümü vesilesiyle yayımlanan makalede, Ezidi Kürtlerin içinde bulunduğu durum ve Alman hükümetinin yardımları kaleme alındı.

Ezidilerin çoğunlukla Kürdistan Bölgesi'nde yaşayan ayrı bir dini topluluk olduğu bilgisine yer verilen makalede, IŞİD'in 2014 yılı yazında başta Şengal olmak üzere Ninova vilayetindeki diğer bölgelerde Ezidileri acımasızca katlettiği, kaçırdığı binlerce kadın, kız ve erkeği köleleştirdiği ve bu kişilerin cinsel şiddete maruz kaldıkları belirtildi.

IŞİD tarafından uygulanan şiddetli zulümün üzerinden beş yıl geçmesine rağmen Ezidilerin hala Irak ve Kürdistan bölgesi'nde zor durumda yaşadıklarına dikkat çekilen makalede, "Uluslararası Göç Örgütü'ne göre, mevcut durumda çoğu Irak'ın Kürdistan Bölgesi'ndeki Dohuk vilayetindeki kamplarda barınan ve göçetmek zorunda kalmış yaklaşık 300 bin insan var. Bu insanlar Kürtçe ismi Şengal olan Sinca'a dönme konusunda endişe yaşıyor. Çünkü güvenlik durumu hala istikrarsız. Bölgede birçok milis grup var. Güvenlik durumuna ek olarak, altyapının tahrip olması ve geçim sıkıntılarının yanı sıra, yaşanan travma da geri dönüşü zorlaştırmaktadır" ifadelerine yer verildi. Alman insani yardım örgütlerinin Kürdistan Bölgesi'ndeki göçzedelere yardım ettiği ifade edilen makalede, Almanya hükümetinin yalnızca 2019'da bu örgütlere 50 milyon euro yardımda bulunduğu belirtildi.

Makalede, Irak merkezi hükümeti ile Irak'taki Birleşmiş Milletler Destek Misyonu'nun (UNAMI) Şengal'e dönüşleri hızlandırmak için çalışma içerisinde olduğu, Almanya'nın da bölgedeki altyapıyı, yol, kanalizasyon ve okul yapma çalışmalarına destek verdiği ifade edildi.

Almanya'nın Irak'ta IŞİD'e karşı mücadelesini sürdürdüğü bilgisine yer verilen makalede, hali hazırda 150 Alman askerin Kürdistan Bölgesi'nde uluslararası koalisyon ortaklarıyla istişare içinde konuşlandırıldığı kaydedildi. Makalede ayrıca Şengal'deki felaketten kurtulan mağdurların Almanya'da Baden-Württemberg eyaletinin desteği ile tıbbi bakım ve psikolojik destek aldığı belirtildi. **Rudaw**

İran: Geri adım atmayacağız

İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, Fars Körfezi'nin İran için hayati öneme sahip olduğunu belirterek bölgenin güvenliğini sağlama konusunda geri adım atmayacaklarını söyledi.

İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, Twitter hesabından yaptığı paylaşımında Basra Körfezi'nin

İran için hayati öneme sahip olduğunu belirterek, Körfez'in güvenliğini sağlamaktan geri adım atmayacaklarını ifade etti.

İran'ın ulusal güvenliği için Fars Körfezinin ayrıca önemli olduğunu belirten Zarif, "Bu gerçeklik üzerinden bölgede varlık gösterecek her türlü yabancı güç gerginliğe neden olacaktır. İran kendi güvenliğini sağlamak için asla geri adım atmayacaktır" ifadelerini kullandı.

Hürmüz Boğazı'nda İran ile yaşanan gerilimin ardından ABD, Boğaz'da deniz ulaşımının kontrolünü sağlamak amacıyla bir güvenlik planı hazırladığını duyurmuştu.

İngiltere'nin de içinde bulunduğu bu plana, İsrail'den de destek açıklaması geldi. İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Abbas Musevi İsrail'in Hürmüz Boğazı'nda varlık göstermesinin İran için açık bir tehdit olduğunu vurgulayarak, "ABD öncülüğünde alınan bu karar Basra Körfezi'ndeki gerginliği daha da artıracaktır" ifadelerini kullanmıştı. **Nerina Azad**

Irak İçişleri'nden tepki çeken Kerkük kararı

Irak İçişleri Bakanlığı'nın, gönderdiği gizli genelgeyle, Kerkük'teki çoğu Kürt ve Türkmen 270 yöneticinin yerine Arap yöneticileri ataması tepkiyle karşılandı. Bağdat'tan gönderilen 8 Ağustos tarihli genelgeyle, idari ve güvenlik makamlarındaki 270'ten fazla yöneticinin yerine yeni atamalar yapıldığı ortaya çıktı. Söz konusu karar, kentteki Kürt ve Türkmenlerin tepkisine yol açtı. K24'ün edindiği bilgiye göre Kerkük'ü bazı temsilciler, kararın iptali yahut durdurulması için harekete geçti. 16 Ekim 2017'de Kerkük'ün Irak ordusu ve Haşdi Şabi milislerince ele geçirilmesinin ardından dönemin Başbakanı Haydar Abadi tarafından Kerkük Valisi Necmeddin Kerim'in görevden alındığı, yerine Vali Yardımcısı Rakan Cuburi'nin atandağı bildirilmişti. Bu

gelişmenin ardından Kerkük'te Kürtlerin aleyhine kararlar alınmaya başlandı. **nerinaazad.or**

Peyamên serkirdeyên Kurdistanê bi boneya Cejna Qurbanê

Serok Mesûd Barzanî bi boneya hatina Cejna Qurbanê pîrozbahiyê li xelkê Kurdistan, Iraqê û tevhiya misilmanên cîhanê dike. Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî daxwazê ji welatiyan dike ku hevkarbin daku rênimayê bêne cîbicîkirin. Herwiha Serokwezîrê Kurdistanê Mesrûr Barzanî hêvî dike ku alozî û nakokiyên li deverê bi rêya diyalog û bi awayekî aştiyane werin çareserkin.

Serok Barzanî: Bi xwîna şehîdan rûmeta welatê me hatiye parastin

Serok Mesûd Barzanî bi helkef-

Herêma Kurdistan û Iraq û cîhanê dikim. Hêvîdar im cejn ji bo hemû aliyan bibe cihê xêr û xweşiyê."

Nêçîrvan Barzanî diyar kir: "Gelê Kurdistanê herdem cejn û bîranînên xwe kirine helkeftek ji bo dûpatkirina pêkvejiyan, lêborîn û wekhevîyê. Hêvîdar im ev cejn bibe handerek ji bo zêdetir bihêzkirina yekrêzî û pêkve karkirina bi navê pašerojeke baştir a ji bo me hemûyan."

Di beşeke din a peyama xwe de Barzanî got: "Hêvîdar im ev cejn û helkeftên pašarojê jî bibin cihê kûrkirin û parastina wan kultûr û

bihayên miroviyan û handerek be ji bo zêdetir bihêzkirina yekrêzî û pêkve karkirina bi navê pašerojeke baştir a ji bo me hemûyan."

Serokê Herêma Kurdistanê hewiha daxwazê dike ku rênimayiyên hatin û çûnê û parastina jiyan û selametiya hemwelatiyan bêne cîbicîkirin û geştyarên mêvan û jîngeh û sirûştê Kurdistanê hemû hevkar bin.

Mesrûr Barzanî: Pêwîst e pêkve bin bo Kurdistanê bihêz

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî di peyama xwe bi pîrozkirina Cejna Qurbanê de dibêje: "Bi minasebeta hatina Cejna Qurbanê ya pîroz, pîrozbahiyê germ pêşkêşî misilmanên Kurdistan, Iraq û cîhanê dikim û bi taybetî cejna malbetên şehîdan û pêşmergeyên qehreman pîroz dikim."

Mesrûr Barzanî dibêje ew di wan demên pîroz de hêvî dike ku alozî û nakokiyên li deverê bi rêya diyalogê û bi awayekî aştiyane bi dawî bîn û aştî û aramî li deverê serwer bibe. Herwiha Serokwezîrê Herêma Kurdistanê hêvî dike bi yek rêzî û wekhevî hemû xelkê Kurdistanê bi hev re hevkar bin bo xizmetkirina zêdetir a gel û pêşketina welat.

Rûdaw

ta hatina cejna pîroza Qurbanê pîrozbahiyê li xelkê Kurdistan û Iraq û hemû misilmanên cîhanê dike û dibêje: "Pîrozbahiyê li malbatên serbilindên şehîdan dikim ku bi xwîna azîz a wan azadî û rûmeta welatê me parastiyê. Pîrozbahiyê li hemû Pêşmergeyên qehreman dikim û destxweşiyê jî li hêzên Asayîş û Polîs dikim ku bi şev û roj erkê parastina aramî û asayîşa hemwelatiyan li stuyê xwe girtine.

Cejna we pîroz û hêviya şadî û bexteweriyê bo we dixwazim."

Nêçîrvan Barzanî: Hêvî dikim cejn handerek be ji bo bihêzkirina yekrêzî û pêkve karkirina

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi boneya Cejna Qurbanê peyameke pîrozbahiyê belav kir û got: "Gelê Kurdistanê bi hemû pêkhatayan ve herdem cejn û bîranînên xwe kirine helkefteke ji bo pêkvejiyanê, lêborîn û wekhevîyê."

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî di peyama xwe ya pîrozbahiyê de dibêje: "Bi boneya hatina cejna pîroz a Qurbanê, pîrozbahiyê germ li malbatên serbilind ên şehîdan û enfalkiriyên û pêşmergeyên qehreman, li heciyan û ziyaretkarên mala Xwedê û tevahiya misilmanên li

Serkirdeyekî PDKê bi tundî hişyarî da PKKê

Endamê serkirdetiya PDKê bi tundî rexne li PKKê girt û ragihand, PKK li ku be beşek ji piroseya dagîrkariyê. Endamê serkirdetiya PDKê, Elî Ewnî li ser gef û tehdîdên PKKê yê li ser Başûrê Kurdistanê ji BasNewsê re got, PKK li ku be beşek ji piroseya dagîrkariyê ye; li Şingalê beşek ji dewleta Iraqê ye, li Sûriyê beşek ji dewleta beisî ya Sûriyê ye, li Tirkîye beşek ji Ergenekonê

ye, li Îranê jî beşek ji qerargeha Remezan e ya sipaha pasdaran e. Elî Ewnî behsa gotinên hevseroka KCKê Besê Hozat jî kir û got, Besê Hozat dibêje "Şingal beşek ji Iraqê ye û em pê serbilind in!" Di demê de li gorî madeya 140 ya Iraqê, xelkê Şingalê dê biryar bidin ka Şingal beşek ji Iraqê ye yan Kurdistanê. Ewnî anî ziman ku PKK xwe wek qehreman dibîne û got, bernamêya wan ya xirakirina Herêma Kurdistanê heye.

Wî endamê serkirdetiya PDKê da xuyakirin ku PKK dibêje "emê Başûrê Kurdistanê jî biparêzin!" û got, dibêjin emê Başûr biparêzin lê çima naçin Efrînê biparêzin! Çima naçin ji Rojava ve êrişî Tirkîyê bikin, tîn ji Başûr ve êrişî Tirkîyê dikin! Bi gotina Elî Ewnî, karê herî baş yê ku PKK bike ew e ku şer û xebata xwe veguheze Tirkîyê.

Ewnî, hebûna PKKê li Başûrê Kurdistanê wek "ziyana mutleq" da zanîn û hişyarî da PKKê ku nebe sebeba wê ku xaka Herêma Kurdistanê were dagîrkirin. **BasNews**

Serokwezîr û seroka Parlamentoyê civiyan

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û Seroka Parlamentoya Herêma Kurdistanê Rêwaz Fayeq civiyan.

Di civînê da Seroka Parlamentoya Herêma Kurdistanê Rêwaz Fayeq behsa giringiya hemehengiya Hikûmeta Herêma Herêma Kurdistanê û Parlamentoya Kurdistanê kir û got: "Pwîste hemahengî û hevkarî di navbera herdu aliyan da hebe bo cibicîkirina wan projeyasayên biryar li ser wan hatine standin."

Herweha Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî jî behsa giringiya hemahengiya Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Parlamentoya Kurdistanê kir ku ew baştir xizmetê ji xelkê Herêma Kurdistanê ra bikin.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî bi giringî behsa desthilita her sê serokatiyên Herêma Kurdistanê kir û da zanîn ku hemahengiya wan bo geşepêdana demokrasi û dadperweriyê gelekî li Herêma Kurdistanê. **rojevakurd.com**

Wezaretê Şehîdan û Enfalkiriyên: Di gora Semawe de hestî û pirûskên 171 kesan hatin derxistin

Wezaretê Şehîdan û Enfalkiriyên ya Kurdistanê ragihand, di gora bi kom ya devera Semawe ya Iraqê de hestî û pirûskên 171 welatiyên kurd, yê ji aliyê rêjîma Beis ya Iraqê ve hatibûn komkujkirin, hatin derxistin.

Berdevkê Wezaretê Şehîdan û Enfalkiriyên, Fuad Osman ji BasNewsê re got, îro piştî 13 rojan karê vedan û vekirina gora bi kom li deşta Til Şêxiye ya bajarê Semawe li parêzgeha Musena ya Iraqê xilas bû.

Fuad Osman her wiha got, bi giştî hestî û pirûskên 171 welatiyên kurd yê ku di wê gorê de hatibûn çalkirin, hatin derxistin. Helbet me destpêkê texmîna derdora 80 kesan kiribû.

Berdevkê Wezaretê Şehîdan da zanîn, ew bermahiyên cenazeyan yê ku ji gorê hatine derxistin, bo Bexdayê tîn veguhestin ji bo têsta DNA.

Li devera Semawe du gorên din jî hene lê vedana wan dê piştî cejna Qurbanê bê kirin. **BasNews**

Fermaneka veşartî ya hikûmeta Iraqê li dijî kurd û turkmenên Kerkûkê deşifre bû!

Fermaneka veşartî ya hikûmeta Iraqê bo erebkirina Kerkûkê deşifre bû. Tê gotin ku Wezaretê Navxwe ya Iraqê fermaneka veşartî derxistiye li dijî kurd û turk-

menên Kerkûkê. Li gorî wê fermana veşartî, 270 berpirs û rayedarên kurd û turkmen û mesîhî yê parêzgeha Kerkûkê, ji kar tîn dûrxistin û li dewsa wan kesên ereb tîn bicîhkirin. Fermana han roja 8 vê mehê hatiye dayîn. Piroseya erebkirina Kerkûk û deverên Kurdistanî, piştî hilweşîna rêjîma Beisî ya Iraqê hatibû sekinandin lê piştî xiyaneta 16 Cotmeha 2017 û rûdanên piştî referandumê, dîsa dest pê kirine. **BasNews**

Mîr Hazim Tehsîn Beg: Êzîdî Kurdin û Şîngal jî Kurdistan e

Mîrê Nû yê Êzîdiyên Kurdistanê û Cîhanê, Mîr Hazim Tehsîn Beg ragihand ku Êzîdî Kurd in û navçeya Şîngalê jî Kurdistan e. Herwiha Mîr Hazim Tehsîn Beg got: "Hikûmeta Herêma Kurdistanê tiştê dikare bo Êzîdiyan kiriye û dike, lê hikûmeta Iraqê bo Êzîdiyan tiştê nekiriye."

Mîrê Nû yê Êzîdiyên Kurdistanê û Cîhanê, Mîr Hazim Tehsîn Beg beşdarî bernaneya televîzyona Rûdawê ya bi navê "Rûdawa Îro" bû ku Hîwa Cemal pêşkeş dike û got: "Min îro li Lalişê wek mîrê Êzîdiyan sond xwar ku ti ciyawaziyê di navbera Êzîdiyan de nekim û xizmeta wan bikim û dilsozê welatê xwe bim. Ez dê ji bo çareserkirina pirsgrîkên xelkê Şîngalê bi hemû hêza xwe kar ligel Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Iraqê bikim. Beşek mezin Êzîdî di bin çadiran de ne, em dixwazim ji bo wan kar bikin."

Mîr Hazim Tehsîn Beg diyar kir ku ji sedî 80 Kurdên Êzîdî ligel wî ne û piştewaniya wî dikin û divê mîrê Êzîdiyan li Lalişê be û wiha pê de çû: "Min ji wan kesên ku pirsgrîkên wan hene re gotiye, piştî ku mîrê cîger bû werin em bi hev re pirsgrîkên xwe çareser bikin. Ew jî birayên me ne. Ew daxwaza damezrandina encûmenekê dikin. Me pêştir biryara avakirina encûmenekê bilind a Êzîdiyan hebû û bo wê mebestê jî me razmendiya Serokwezîrê Herêma Kurdistanê yê wê heyamê Kak Nêçîrvan Barzanî wergirt. Bi îzna Xwedê em dê piştî çend rojên din dest bi damezrandina wê encûmenê bikin."

Mîr Hazim Tehsîn Beg amaje bi wê yekê dike ku herdu desthilatên cîhanî û ayînî di destê Mîr de ne û di aliyê ayînî de dibe Serokê Encûmena Rûhanî ya Êzîdiyan û got: "Pêwîst e encûmenekê hebe. Ew jî 120 kesan pêk tê û bi heman şêweyê parlamenterek bo Êzîdiyan dibe. Endamê encûmenê dê ji hemû cîhanê bin, lêbelê piraniyan dê ji Êzîdiyên Başûrê Kurdistanê bin çimkî ji sedî 80 li vir in. Êzîdiyên Tirkîye, Sûriye,

Ermenistan û Rûsya her yekê dê 5-6 endam hebin."

Derbarê daxwaziyên Êzîdiyan ji hikûmeta Herêma Kurdistanê û Iraqê de Mîr Hazim Tehsîn Beg got: "Hikûmeta Herêma Kurdistanê û xelkê Kurdistanê gelek alîkariya Êzîdiyan kiriye. Em spasîya wan dikin. Hikûmeta Herêma Kurdistanê tiştê dikare bo Êzîdiyan kiriye, lê hikûmeta Iraqê bo Êzîdiyan tiştê nekiriye. Em pê dilxweş dibin hikûmeta Iraqê û hikûmeta Hewlêrê pîrsa Şîngalê çareser bikin û Şîngalê bo me bikin parêzgar da ku carekê din ew karesat biser me de neyê." Derbarê ew kesên ku dibêjin Êzîdî ne Kurd in de jî Mîr Hazim got: "Êzîdî weke olî Êzîdî ne, lê wek netewe Kurd in. Ev yek negotina min e, bavê û bapîrên me wiha gotine. Ew kesên dibêjin Êzîdî ne Kurd in, kêmtirî ji sedî 20 in û ew jî baweriya wan e. Şîngal jî înşallah dibe Kurdistan."

Mîrê Kurdên Êzîdî daxwaza cîbicîkirina madeya 140 ya destûra Iraqê dike ku ew madde taybet bi yekalîkirina çarenûsa navçeyên Kurdistanê yê derveyî idareya Herêma Kurdistanê ye.

Derbarê gelyên Nadya Murad ên hikûmeta Kurdistanê û Iraqê li ba Serokê Amerîkayê Donald Trump kirîbû de got: "Nadya Murad bûye sembola Êzîdiyan û rêza min ji wê re heye û xuşka me ya dilovan e, lê ez ligel helwesta wê nînim. Pêwîst e bizane çawa derdê xwe bibêje. Nabe bibêje Hewlêr û Bexda li ser Şîngalê şer dikin. Dikarî bibêje ku bila Hewlêr û Bexda pîrsa Şîngalê çareser bikin."

Duh Şemiyê di merasimekê olî ya taybet de li Perestgeha Lalişê, Hazim Tehsîn Beg, kurê Mîr Tehsîn Beg, weke Mîrê Nû yê Êzîdiyan hate hilbijartin û weke mîrê sond xwar.

Desthilatên Mîrê Kurdên Êzîdî

Herdû desthilatên dinyayî û ayînî di dest de ne

Serokatîya Encûmena Rûhanî ya Kurdên Êzîdî ye.

Berpîrsê serekî yê Perestgeha Laleş e.

Berpîrsê serekî yê rêûresmê Tawûs e.

Berpîrsê di pêkanîn û rîkxistina rêûresmên ayînî ye.

Berpîrsê kar û xêra salane ya xelkê ye.

Berpîrsê serok hozên Kurdên Êzîdî û destnîşankirina wan e.

Nûneratîya Kurdên Êzîdî li navxwe û derve dike.

Berpîrsê çareserkirina pirsgrîkên hozên Kurdên Êzîdî û pirsgrîkên wan ligel hozên navçeyê.

Jiyannameya Mîr Hazim Tehsîn Beg

Hazin Tehsîn Seîd Elî, kurê mîrê berê yê Êzîdiyan e.

Di sala 1963an de li devera Baedrê ji dayîk bûye.

Hazim Tehsîn Beg zewiciye û keçek û du kurên wî hene.

Li Fakulteya Çandiniyê li Zanîngeha Bexdayê xwedniye.

Ji sala 1989an ve, bo rêvebirina karûbarên mîrîtiyê, alîkarê bavê xwe bûye.

Endamê xûla sêyem a Parlamentoya Kurdistanê bûye.

Rûdaw

Ocalan: Tu pêwîstiya Kurda bi dewletek din nîne

Parêzerên Abdullah Ocalan naveroka peyama ku Ocalan dide radigihînin. Ocalan tiştê ji peyamên xwe yê berê cuda nabêje. Dixweyê di dema hevdtînên Amerika û Tirkîyeyê de cardin Tirkîye qerta Ocalan aniyê qada siyasî. Îro di vê pêvajoya siyasî de çî bandora Ocalan li PKKê û taybetî li Qendîl bike nayê zanîn. Di dema hilbijartina şaradariya Stambûlê de PKK/HDP qet guh nedan helwesta Ocalan û her li dijî helwesta wî dengê xwe dan.

Ocalan di peyama xwe de behsa helwesta Ozal dike û dibêje ku, helwestên Ozal ji aliyê kontir

Gerilla ve hatine asteng kirin. Lê Ocalan behsa kiryar û siyaseta şer ya PKKê qet nake. Yanî Ocalan her stranên berê dubare dike.

Ocalan di peyama xwe de dibêje ku; li gorî tîkiliyên Kurd-Tirk ên dîrokî û dîroka rast ji bo Kurdan cih dixwazim vekim. Di vê çarçoveyê de ti pêwîstiya Kurdan bi dewleteke din nîne; lê pîrsa 'Wê hiqûqeke Kurdan hebe an na?' kir. Her timî lêgerîna li ser jiyana azad, mirovê azad û civaka azad a çil salî dom dike kir, diyar kir ku aqilê Kurdan ava dike.

Cardin helwesta xwe li dijî mafê Kurda yê rewa diyar dike û

wek her care behsa " jiyana azad " dike û gotinên ku wek her care kurd bêt pêne xapandik dike. Li dijî dewletbûna Kurda radiwestê.

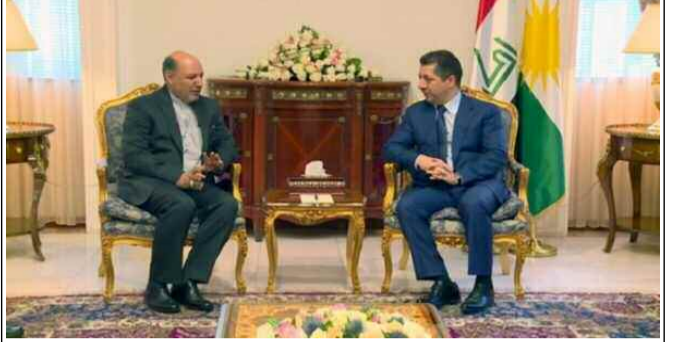
Ocalan here dawî dibêje: "Ez ji kurdan re cih vedikim. Werin em pirsgrîka kurd çareser bikin. Ez dibêjim ku ez ê di heftêyekê de rewşa şer û ihtîmala şer ji holê rakim. Ez ê çareser bikim. Ez bi xwe bawerim. Ez ji bo çareseriyê amade me. Ancak dewlet jî û aqilê dewletê jî divê tiştê pêwîst bike."

Di bîngê xwe de ev gotina dawî daxwaz a Ocalan e. Tê zanîn ku her peyama Ocalan di kontrola dezgehên dewletê re derbas dibe û heta ew gotar û peyamên wî ji aliyê dezgehn dewletê ve neyê erê kirin nayê eşkere kirin. Ev yek jî dide nîşanda her peyama Ocalan di berjewendiyên dewletê de ne.

Bê guman şer bisekine tiştê herî başe. Ji ber ku ev ne şerê kurdaye û şerekê bê wateye û zererek mezin dide civata Kurd. Ocalan dibêje ku ew jî bo çareseriyê amade ye. Çareserî ne ji bo destxistina mafê Kurdane, çareserîya Ocalan behs dike pirsgrîka navbera Tirka û PKKê de ye.

Serokwezîr pêşwazîya konsulusa Îranê kir

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî pêşwazî li konsûlê nû yê Îranê li Hewlêrê kir. Serokwezîr

Mesrûr Barzanî pêşwazî li konsûlê nû yê Îranê, Nesrullah Reşnûdî kir.

Di hevdtînê de, Reşnûdî pîrozbahî li Mesrûr Barzanî kir ji ber ku bûye serokwezîrê Herêma Kurdistanê û jê re hêviya serkeftinê xwast.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî jî bi xêr hatina wî diplomatê Îranî kir û hêviya serkeftinê jê re xwast.

Berîya Nesrullah Reşnûdî, Murteza Ebadî konsûlê Îranê li Hewlêrê bû. *rojvakurd.com*

Sûriye... Li Hema 10 leşkerên Sûrî hatin kuştin!

Wezareta Berevanî ya Rûsya radigihîne, di êrîşek çekdarên Opozisyonê de li Hemayê 10 leşkerên Sûriyê hatin kuştin û 21ê din jî, brîndar bûn e.

Serokê Navenda lihevhatina Rûsya yê li Sûriyê General Aleksey Bakîn ragihand, çekdarên Opozisyonê, bajarokê Ebo Dalî yê gundewarên Hemayê topbaran kiriye, di encamê de welatîyek sivîl hatin kuştin û du welatîyên din jî brîndar bûn e. Piştê jî wan çekdaran bi top û hawinan êrîşî hêzên Hikûmeta Sûriyê kirin, di encamê de 10 leşkerên Sûriyê hatin kuştin û 21 leşkerên din jî, brîndar bûn.

Serokê wê navenda Rûsî li Sûriyê, ku bîngê wê li firokxaneya Himemîm e ragehand jî, heta niha rewş li wê navçeyê aloz e û di 24 demjimêrên borî de, çekdaran 30 caran ew navçe topbaran kiriye. *BasNews*

Naveroka li hevhatina Amerika û Tirkîye

Li Suriye nixandînen cuda li ser hevhatina Ameîka û Tirkîye têne kirin, malperê bi navê "Manbij" behsa navero-ka hevhatina Tirkîye û Amerîkayê di derbarê Herêma Aram de dike. Li gora nûçeyê Herêma aram di 3 nîkta de dikeve jiyandê.

Yek: Ji sinorê Tirkîye heta Pîra siltan Silêman û heta digihê qebra sultan silêman dikeva nav Herêma aram. Herweha bajarokê Sirîn fabrikeya çimentoyê ya Laferge jî dikeve di nava herêmê de û ev dever dive qadek ya hevdtîna hêzên amerîkayê û Tirkîye.

Du: Sînîro Tirkîye yê Ain Îssa ji di nava herêmê de ye. Yanî xeta herema aram heta sinorê bajarê Ain Îssaye.

Sê: Wek din ji sinorê Tirkîye 12 kilometra kûrahiyê de Rimêlan dibe nawendek ya hêzên Tirkîye û Amerîkayê. Herweha Dirbêsiyê, amudêû Qamislo jî di nava herêmê de ye û dever dikeve di bin desthilatiya amerîka, Tirkîye û xelkê deverê bi xwe de. Bajarê Minbicê bi konseyek sivîl dê bê îdarekirin û desthilata Minbic ya sivîl, leşkerî û polis jî dikevin di bin bandora Tirkîye de. Dê HAD hemû ji deverê derkevin û Seda Tîshrîn dibe dibe nawendek ya hêzên Tirkîye û Amerîkayê. *rojvakurd.com*

Baskên YNKê dixwazin bi rêya kongrê ve hevdu têkbişkînin!

Baskên YNKê dixwazin bi rêya kongrê ve hev du têkbişkînin û bi tamamî neyarên navxwe bi dawî bikin, astenga herî mezin jî li pêş vê yekê kurên Cengî Talabanî yê birayê Celal Talabanî ne.

Encûmena Navendî û polît-buroya rêxistina YNKê pêşneyar kirine ku roja 21.11.2019ê kongreya çarem a partiye pêkbê û daxwaz ji rêveberiya partiye kirine biryara xwe bide.

Li gor zanyariyên BasNewsê rikberiya nû navbera baskên YNKê de, vê carê kûrtir e û her yek ji wan baskan hewl dide di kongrê de du armancan pêkbîne, ya yekem pêgeha xwe bihêz bihêle û ya duyem jî lewaz kirina pêgeha hem-ber xwe ye.

Her ji naha ve ew hewldan bi awayên cuda cuda destpê kirine. Rojane Mela Bextiyar bi dehan endam û alîgirên YNKê dibîne û di guftûgoyan de jî behsa kongreyê tê

kirin. Li gor pêdeçûnên BasNewsê, demeke tevgera kurên Cengî Talabanî yê birayê Celal Talabanî, bi taybet jî Lahor Cengî, bi tamamî ne diyar e û eger heye bi awayekî bin ve xwe ji bo kongreyê amade dike.

Çavkaniyekî nav YNKê ji BasNewsê re ragehand, nakokiyên vê carê bi aşkerayî di navbera malbata Îbrahîm Ehmed û kurên Cengî Talabanî de ye, bi taybet jî ji ber ti yek ji kurên Cengî Talabanî ne endamên rêveberiya YNKê ne, vê carê dixwazin bi rêya çûna nav rêveberiya partiye ve pêgeha xwe bihêz bikin.

Heman çavkaniyê aşkera kir, malbata Îbrahîm Ehmed ku Hêro Îbrahîm û Şanaz Îbrahîm pêşengê wê ne û Pavel Talabanî jî piştvanîyê lê dike, nahêlin Lahor Cengî û birayên wî ti payeyekî wan re bê dayîn. Bi taybet jî ji ber Lahor Cengî vê dawiyê xeyala wê yekê

dikir ku peywîra Celal Talabanî wergire û çapemenî û nivîskarên ser bi wî ve jî ji bo wê gotar dinivîsandin.

Tiştê diyare heta naha baskên YNKê bi tamamî li ser dema kongreyê rêkneketine, lê li gor zanyariyên BasNewsê yekdegiyek li ser wê heye ku peywîra sekreterê giştî yê YNKê wek xwe bimîne û Celal Talabanî sekreterê fexrî yê partiye be.

Endamê rêveberiya YNKê Rehber Seyîd Brahîm ji BasNewsê re ragehand, YNK dê meha mij-darê de kongreya xwe bike, bê guman civîna me bo nûbûna YNKê bihêz kirina partiya me ye.

Herwaha got, vê gavê ti gotinek derbarê peywîra sekreterê giştî de nehatiye kirin, lê çend pêşneyarek bo wê peywîrê hatine kirin û kongre dê çarenivîsa peywîra sekreterê giştî zelal bike.

Navborî got: "Ez nizanîm ka dê Mam Celal bibe sekreterê fexrî yan dê destyekî bilind YNKê birêve bibe, ji ber wê carê zûye em behsa wê peywîrê bikin û kongre dê biryarê li ser bide." Rehber Seyîd Brahîm amaje bi wê jî kir, YNKê pêwîstiya xwe bi rê dayîna ciwanan heye, ku nav organên cuda yên YNKê de kar bikin, bê guman em dixwazin YNK di vê kongreyê de ciwanan derxe pêş û ciwan neyên piştguh kirin, bi taybet jî endamên dilsoz ên YNKê. **BasNews**

Pompeo: Ava kirina devera aram gavekî giringe bo aşti û aramiyê!

Wezîrê derve yê Amerîkayê radigehîne, dirustkirina devera aram li bakûrê Sûriyê, gavek giringe ji bo

aştî û aramiyê. Wezîrê derve yê Amerîkayê Mike Pompêo li ser rûpela xwe ya tora civakî ya twitterê nivîsandiye, ku pêşveçûn di danûstandinên di navbeyna Washington û Enqere de tîn dîtin û her dû alî gihiştine mekanîzmayekî, ji bo çareser kirina gefên ewlekariyê yên li ser Tirkîyê.

Wezîrê derve yê Amerîkayê herweha nivîsandiye, dirustkirina devera aram li bakûrê Sûriyê gavek giring û baş e, ji bo asayiş û aramiya navçeyê.

Di çend rojên borî de, şandek leşkerî ya Amerîka li Tirkîyê bû û li gel berpîrsên wî welatî, geheştin rêkeftina mekanîzmayekî ji bo avakirina devera aram li bakûrê Sûriyê. **BasNews**

Sendîkaya Rojnamevanan: Tiştê ku çapemeniya PKK dike ne karê çapemeniyê ye!

Serokê Sendîkaya Rojnamevanên Kurdistanê nîgeraniya xwe di derbarê çapemeniya ser bi PKKê ve ragehand û diyar ku wê çapemeniyê "Pê daniye ser qonax-êke metirsîdar." Serokê Sendîkaya Rojnamevanên Kurdistanê Hakim Azad Hemedemîn ji BasNewsê re ragehand: "Karê çapemeniyê ew e zanyariyên rast veguhêze bo xelkê, ne ku bi awayekî bi hizra popîlist û

terorê belav bike. Di peymanameya rojnamevaniyê bi aşkerayî ew pirsane hatine behs kirin û karê çapemeniyê ne ew e bibe alî."

Herwaha veneşart ku çapemeniya ser bi PKKê wek aliyek siyasî kar dike, ne wek karê çapemeniyê kar dikin û ev yek jî ne rojnamevaniyê."

Herwaha got: "Gelek ji ragehandinan, di nav tomara ragehand-

ina herêma Kurdistanê de ne fermî ne û bingehê wan ê kar tine ye, li gel vê jî ya heq ew e rêz li ser-eriyê herêma Kurdistanê û aştiya civakî ya xelkê re bê girtin."

Azad Hemedemîn behs kir ku herî dawiyê ew bûyera terorî ya li Hewlêrê, beşek ji wê çapemeniyê bixwe bû dadwerê bûyerê û "Li gel wan jî pir asane ku tometên cuda li ser kesayetên siyasî û hêzên siyasî çêbikin." Û got: "Piştî kiriyara terorîstî ya Hewlêrê, beşek ji wê çapemeniyê xwe kir dadwer li ser bûyerê û her ew çapemenî li gel wan pir asane tometên cuda li ser kesayetên siyasî û hêzên siyasî çêbikin. Li gel wan pir asane rojane xelkê di çapemeniyê de wek MÎT û Îtlaat teşhir bikin. Ji ber wê qonaxekî çapemeniyê ya metirsîdar de ne ew û xelkê herêma Kurdistanê dikin armanç û wek armanç nîşan didin." **BasNews**

Mesrûr Barzanî: Hêvî dikim alozî û nakokiyên li deverê bi diyalogê werin bidawînan

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî bi boneya hatina cejna Qurbanê peyameke pîrozbahiyê belav kir û ragihand, Di wan demên pîroz da hêvî dikim alozî û nakokiyên li deverê bi rêya diyalogê û bi awayekî aştiyane werin bidawînan û aşti û aramî li deverê zal be.

Deqa peyamê: Bi minasebeta hatina cejna qurbana pîroz, pîrozbayeke gerim pêşkêşî misilmanên Kurdistan, Îraq û cihanê dikim û bi taybetî cejna malbetên şehîdan û pêşmergeyên qehreman pîroz dikim.

Di wan demên pîroz da hêvî dikim alozî û nakokiyên li deverê bi rêya diyalogê û bi awayekî aştiyane werin bidawînan û aşti û aramî li deverê zal be.

Hêvî dikim bi yek rêzî û tebayî em hemû bi hevê hevkar bin bo xizmet kirina zêdetir ya gel û geşesendina welat. **kurdistan24.net**

Abdalmehdî: Cudahiyê di navbeyna herêma Kurdistanê û parêzgehên Iraqê de nakin

Serokwezîrê Iraqê radigehîne, lîpîrsîn digel Herêma Kurdistanê, derbarê dahata petrolê bi rêya birîna mûçeya fermanberan nabe Serokwezîrê Iraqê radigehîne, lîpîrsîn digel Herêma Kurdistanê, derbarê dahata petrolê bi rêya birîna mûçeya fermanberan nabe.

Di hevpeyvîneke rojnamevanî de, Serokwezîrê Îraqê Adil Ebdalmehdî red kir, ku cudahî di navbera parêzgehên Îraqê û Herêma Kurdistanê de hebe û got, hemû wek hev in.

Herweha Serokwezîrê Îraqê, derbarê çawaniya serederîkirina digel Herêma Kurdistanê got, lîpîrsîn digel Herêma Kurdistanê derbarê dahata petrolê bi rêya pirs mûçeya fermanberan nabe û tekez jî kir, yasaya bud-ceyê wek xwe bicîh bikin û got, ew dixwazin hemû welatiyên Îraqê bi awayekî baş bijîn. Derbarê pirs Heşda Şebî û têkelkirina digel hêzên Ewlekarî yên Îraqê, Abdalmehdî got, dest bi bicîhkirina biryarê dikin û red kir, ku ti givaşek di wê derbarê de hebe. **kurdistan24.net**

Efserekî Amerîkî li Mûsilê hat kuştin

Efserekî Amerîkî di operasyoneka DAIŞê de li Mûsilê hat kuştin.

Hevpeymaniya navdewletî ya dijî DAIŞê li ser rûpela xwe ya twitterê ragihandiye, efserekî Amerîkî di dema operasyona hêzên Iraqê de li dijî çekdarên DAIŞê yên li parêzgeha Mûsilê hat kuştin.

Ti agahiyek li ser çawaniya kuştina wî efsere Amerîkî nehatiye belavkirin, tenê hatiye gotin ku ew efsere di dema şewirmendiya hêzên Iraqê de hatiye kuştin. **BasNews**

Jenosîda Neteweya Kurd: Enfala Barzaniyan û Qetlîama Şengalê

İbrahîm Guçlu

Meha Tebaxê ji bona kurdan meheke gelek girîng û xemgînî ye. Di vê mehê de du bûyerên gelek dramatîk, jenosîda kurdan, tunekirina kurdan hat li darxistin.

Bûyera yekemîn, Enfal e. Qetlîama Barzaniyan e. Hewildana ji holê rakirina navenda şoreşa milî ye.

Bûyera duyemîn, Qetlîama Şengalê ye.

Di dîroka kurdan de bûyerên wek van bûyeran, gelek zêde ne û domdar in û xeleyên li dû hev in. Ev çalakiya, bi jenosîdê tê bi nav kirin. Ev çalakiyan tevkujiya neteweya kurd e.

Pişta ku Kurdistan bû çar parçe, dewletên kolonyalîst li Kurdistanê jenosîd-tevkujî pêk anîn. Jenosîd, bi teveyî netewekî ji holê rakirine. Dewletên kolonyalîst jî bi gelek awayan: Bi awayê fizîkî, bi awayê çandî, bi awayê zimanî, bi awayê dîrokî jî holê rakirina neteweya kurd anîn rojevê.

Dewletên kolonyalîst, bi taybetî jî di şertên serhildanên milî de û an jî piştî serhildanên milî gelek bi hêsanî jenosîd-tevkujîya kurdan li dar xistin.

Dewleta Tirk ya kolonyalîst li Bakûrê Kurdistanê piştî serhildana Koçgiriye (1919), serhildana Amedê (1925), serhildana Agriye (1926-32) li Zîlanê, li Sasonê qetlîam pêk anîn û jenosîd li her awayî domand.

Heman qetlîam li Başûrê Kurdistanê û li Rojhelata Kurdistanê jî hatin li darxistin.

Enfal, jenosîda Barzaniyan û Şengalê di van salên dawî de li Başûrê Kurdistanê hat li darxistin.

ENFALA BARZANIYAN: HEWILDANA JI HOLÊ RAKIRINA NAVENDA ŞOREŞA MILÎ YE...

Jenosîda Enfala Barzaniyan, di sala 1983an de dest pê kir. Li Herêma Barzan ji temenê 11 salî heta 70 salî Barzaniyan hemû dîl hatin girtin û piştî wê hatin qetilkirin û kûştin. Ev komkujiyek bû. Beşek ew Barzaniyanên hatin kûştin li Başûrê Iraqê hatin dîtin. Qedere beşeke mezin hîn ne diyar e. Ew jenosîda kurdan bû. Tunekirina kurdan bû.

Wek tê zanîn beriya 36 salan di 30. 07. 1983an de Dîktatoriya Seddam biryar da ku Barzaniyan bigrin û bikujin. Girtina û dîlxistina Barzaniyan li Herîr, Quştepe, Behrke û Diyana dest pê kir. Ew birin çolên Başûrê Iraqê û li wê derê zindî û bi awayekî barbarî û neînsanî binax kirin.

Bi awayekî nû û ne însanî û barbarî komkujî hat li dar xistin.

Serokê Rejîma Baasê Seddam ev komkujîya veneşart û 2 meha şûnda gelek vekirî ev komkujîya parast. Got ku "Wan bi tundî cezayê xwe wergirtin û me ew avêtin dojehê ango cehenemê."

Herêma Barzan û Barzaniyan di dîrokê de her bûye navenda şoreşa milî ya Kurdistanê. Di dema Dîktatoriya Seddam de jî ev navendbûna xwe ya şoreşa milî ya Kurdistanê domand.

Wek tê zanîn ku Şoreşa milî ya îlonê zora Dîktatoriya Rejîma Baasê biribû,

Rejîma Dîktatorî ya Baas mecbûr bibû ku bi Serokê Milî Mistefa Barzanî û PDKê re peyman çê bike. Li Kurdistanê 11 Adara 1970yî de otonomî ava bibe, kurd li welatê xwe desthilatdar û serwer bin.

Ev yeka ji bona Rejîma Baasê û Dîktator Seddam birîneke mezin bû. Loma jî diviya bû ku ji Barzaniyan tol bigre û navenda Şoreşa milî ya Kurdistanê bifêne.

Li gor pîvan û yasayên Netewên Yekbûyî bi yekdemî roja 12.01.1951ê de hatiye pejirandiye, Enfala Barzaniyan komkujî û jenosîdê.

Hîç şik tune ye ku "Komkujîya Barzaniyan tewaneke dijî mirovahiyê û dikeve nav xaneya jenosoidê. Ji ber vê jî li gel tewanên din ên enfal û dîlgirtin bi zorê ya kurdên feylî, Kîmyabarana Helebçe û enfalê, tewanê kuştin û bê serşûm kirina Barzaniyan jî ji aliyê dadgeha bilind a tewanên Iraqê ve wek tewanê jenosoid hat naskirin."

"Piştî sala 2005ê, bi giştî ji 16 dosyayên kurd, li dadgeha bilind a tewanên Iraqê de, tenê 6 dosya hatine zelal kirin û ew jî: "Kîmyabarana Helebçe, Enfal, Bê serşûm kirina Barzaniyan û feyliyan" wek jenosoid hatiye nas kirin.

"Herçend dadgeha bilind a tewanên Iraqê roja 03.05.2011ê biryar da ew tewan wek jenosoid bîn naskirin jî, lê hikûmeta Iraqê daxwaza lêborînê li malbatên kesên qurbanên enfal û Barzaniyan nekiriye.

"Enfala Barzaniyan 36 sal berî naha roja 31.07.1983ê pêkhat û 8 hezar Barzanî hatin enfal kirin û heta naha tenê termê 596 kesên enfal-bûyî hatine wegerandin bo goristana taybet a jenosoida Barzaniyan a li Barzanê."

QETLÎAMA ŞENGALÊ JENOSÎDA KURDÊN ÊZIDÎ YE...

IŞİD'ê, di 3ê Tebaxa 2014an de êrişî Şengalê kir. Sedema vê êrişê jî, ji bona ku Şengal herêma kurdan bû. Di hemandem de jî herêma misilmanan nebû û herêma kurdên Êzidî bû.

Lewra IŞİD hem dijmînê kurdan û him jî dijmînê neteweyên û civatên ne misilman e.

Li Şengalê IŞİD'ê wahşet û qetlîam û barbariyeke mezin pêk anî. Ev bûyereke trajedîk ya ku dilê mirovatiyê bişewtîne ye.

Qetlîama li Şengalê li hemberî gelê me pêkhat, jenosîdek bû. Lewra IŞİDê xwest ku kurdên Êzidî ji holê rake.

Loma jî divê ev qetlîamaili Iraqê û li dinyayê wek jenosîdê were peji-randin.

Qetlîama Şengalê berdewamiya jenosîd û qetlîamên din yên li Kurdistanê ne.

Neteweya me li hemberî van qetlîaman her dem xwe parast û li ser piyan ma. Kurdên Êzidî jî beşek ji neteweya me ne. Ji aliyê hemû kurdan de divê bîn parastin û ji wan re piştgiri bibe kirin.

Bi pêşniyara serokê milî Mesûd Barzanî parlamentoya Kurdistanê roja qetlîama Kurdên Êzidî li Şengalê (3 Tebaxê) wek roja jenosîdê îlan kir.

Ev biryareke girîng û dîrokî ye.

Ji Kurdên Êzidî re û ji teveyî kurdan re bi her awayî piştgiriyeke merzin e.

Divê desthilatdariya Dewleta Federal ya Iraqê jî ve biryarê biecibîne û bipejirîne.

Di vê merheleyê de jî Şengal û kurdên Êzidî di bin xeteriyê de ne. Şengal ji aliyê leşkerên Iraqê, Haşdî Şabî, PKKê ve hatiye dagir kirin.

Divê dawîya ve dagirkirinê bê. Şengal bikeve bin desthilatdariya Kurdistanê û azad bibe.

Gelê Şengalê xwe bi xwe birêve bibe.

Kurdên Êzidî li Şengalê û li herêmê desthilatdar û serwer bin.

Şengal bi destê Hikûmeta Kurdistanê û Hikûmeta Federal bê ava kirin.

rojevakurd.com

Xelk ji ber çalakiyên PKKê direvin

Serokê HUDA-PARê Zekeriya yazicioglu rojnama Yeni Şaf a tirkî de rewşa siyasî li Bakûrê Kurdistanê nixrand. Yazicioglu dibêje: Çalakiyên PKKê bandora xwe li encama hilibijartina kir. Em wek Huda-Par neketin hilibijartina, bi vê helwesta xwe me leyiztikên li ser partiya me tîne leyiztin vale derxistin. Yazicioglu berdewamiya daxuyaniya xwe de dibêje ku, ji ber PKKê 10 hezar insan

tenê ji herêma Şemzînan reviyar û çûne Başûrê Kurdistanê. Nihah li Farqînê hinek tax bi temamî vale bûne û li Diyarbekir li Surê jî gelek xelkê terka malên xwe kirine. Yazicioglu dibêje ku operasyonên dewlet li bajara dike jiyana xelkê zehmet dike. Ev yek ne tiştek baş e. Xelk bi rojan ji bo qedexekirîna nikare ji malên xwe dekevin. Yazicioglu dibêje, eger hinek xendeqan bikolin, jiyana xelkê bêxe tehlûkê de erka dewletê ewe ku hemwelatiya bipolarêze. Yazicioglu behsa çareseriyê jî dike û dibêje. Divê çareseriyek çêbibe. Nabe mafên xwezayî yê millet bibe bazara gotubêjan. Ji îro pêde muxatab gel bi xweye. Divê herkesekî re pêwendî werê danî û çareserî bi vî awayê peyda bibe. Li herêmê, partiyên siyasî, dezgehên sivîl û akilmend hene. Divê sistem ji nûve bê nixrandin.

rojevakurd.com

Li dijî dagirkeriya Tirk a li Rojava mîtingek hate kirin

Li bajarê Dusseldorf ê Elmanyayê gefên dagirkeriya dewleta Tirk a li ser Rojava bi mîtingeke girseyî hate protestokirin. Welatparêzên li eyaleta Ren Westfalya ya Bakur (NRW) jî tevlî çalakiyê bûn.

Mîtinga ku li qada Immermanhof a li nêzî Stasyona Trenê ya li Navenda Dusseldorfê saet 14:30'î pêk hat, bi deqeyek rêzgirina ji bo giyanê şehîdan destpê kir. Di mîtingê de pankarên bi nivîsên 'Ji Rojava destê xwe bixşînin' û 'Dawî li qirkirina li ser Kurda binin' hate vekirin dirûşmên 'Li dijî faşîzmê mil bi mil' û 'Bijî piştevaniya navneteweyî' hate qîrkirin.

Di çalakiyê de ku alên YPG û YPJ'ê dişa flamayên TJK-E hatin hildan berdevka FED-MED a NRW'ê Ahmet Elmas axivî. Elman ê êrişên li ser Rojava şermezar kir, bang li hemû hêzên demokart ên şoreşger ki ku li dijî dagirkeriyê têkoşînê xurt bikin û got: "Ya dikeve ser milê me em têkoşînê mezin bikin, hê zêdetir xwedî li destkeftiyên xwe derbikevin." Çalakiya bi qasî saetekê dom kir bi dirûşman bi dawî bû.

anfkurdi.com

Li Ezazê teqîn: Kuştî û brîndar hene

Li Ezazê di encamê teqînekê de kesek hat kuştin, 6 kes jî brîndar bûn. Li herêma Mertala Firatê, navenda bajarê

Ezazê teqînekê rû da. Li gor agahiyan, teqîn bi rêya motosîkletekê hatiye encamdan û di bûyerê de kesek hatiye kuştin, 6 kes jî birîndar bûn e. Li gor îdfayên medya, encamderê teqînê hatiye desteserkirin.

kurdistan24.net

Endamekî encumena Silêmaniyê: PKK li Silêmaniyê zarokan çekdar dike û dişîne Qendîl!

Tê gotin ku PKK li parêzgeha Silêmaniyê ya Başûrê Kurdistanê bi awayekî veşartî keç û xortên ku temenê

wan ji 18 salan kêmtir e, çekdar dike û dişîne Qendîlê. Serokê komîteya navxwe û asayişê li encumena parêzgeha Silêmaniyê, Berzan Hamid ji BasNewsê re got, bi qasî ku haya me jê heye komek zarokên ku temenê wan ji 18 salan kêmtir e, çûne nav PKKê. Ev me nîgeran dike, ji ber ku çekdarkirina zarokan li gorî pîvan û qanûnên navdewletî û Kurdistanê, qedexe ye. Ev karê PKKê, karekî kirêt û dûr ji nîrxên mirovahiyê ye.

Berpîrse medyaya polîse Silêmaniyê, Serkewt Ehmed jî li ser vê mijarê ji BasNewsê re got, divê ew malbatên ku zarokên wan diçin nav PKKê, bîn li ba me gilfî bikin, emê jî li dû biçin û wan kesên ku wan zarokan dixapînin û dişînin nav PKKê, bigirin.

BasNews

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyê? Ev **ave**.
Bu nêdir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

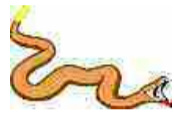
diran

Ev çiyê? Ev **dirane**.
Bu nêdir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyê? Ev **agire**.
Bu nêdir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyê? Ev **mare**.
Bu nêdir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyê? Ev **bizine**.
Bu nêdir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyê? Ev **balone**.
Bu nêdir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyê? Ev **bacane**.
Bu nêdir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyê? Ev **otomobile**.
Bu nêdir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taç

Ev çiyê? Ev **taçe**.
Bu nêdir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

canî

Ev çiyê? Ev **canîe**.
Bu nêdir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyê# Ev **cûcîke**.
Bu nêdir? Bu cücədir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

finçan

Ev çiyê# Ev **finçane**.
Bu nêdir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup.

Çç

çav

Ev çiyê? Ev **çave**.
Bu nêdir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyê? Ev **çêleke**.
Bu nêdir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

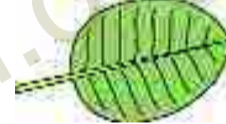
defter

Ev çiyê? Ev **deftere**.
Bu nêdir? Bu dəftərdır.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyê? Ev **dare**.
Bu nêdir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

belg

Ev çiyê? Ev **belge**.
Bu nêdir? Bu yapraqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

elok

Ev çiyê? Ev **eloke**.
Bu nêdir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çiyê? Ev **çaynîke**.
Bu nêdir? Bu çaynikdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyê? Ev **çakûçe**.
Bu nêdir? Bu çakicdır.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çiyê? Ev **deste**.
Bu nêdir? Bu əldır.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyê? Ev **dile**.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çiyê? Ev **kere**.
Bu nêdir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyê? Ev **zebeşe**.
Bu nêdir? Bu qarızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

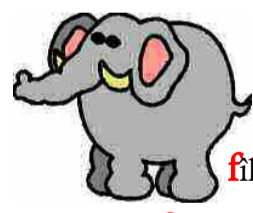
êleg

Ev çiyê? Ev **êlege**.
Bu nêdir? Bu jiletđır.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyê? Ev **hêke**.
Bu nêdir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

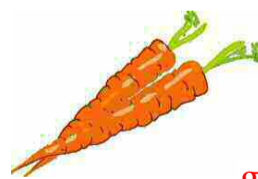
fil

Ev çiyê? Ev **file**.
Bu nêdir? Bu fildır.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elephant.

firok

Ev çiyê? Ev **firoke**.
Bu nêdir? Bu təyyarəđır.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyê? Ev **gizêre**.
Bu nêdir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carrot.

gêzî

Ev çiyê? Ev **gêzîye**.
Bu nêdir? Bu süpürgəđır.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyê? Ev **pêye**.
Bu nêdir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

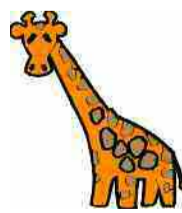
kêr

Ev çiyê? Ev **kêre**.
Bu nêdir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyê? Ev **fînde**.
Bu nêdir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

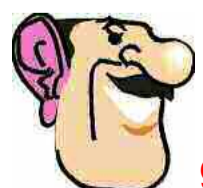
zerafe

Ev çiyê? Ev **zerafeye**.
Bu nêdir? Bu zürafəđır.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyê? Ev **goreye**.
Bu nêdir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

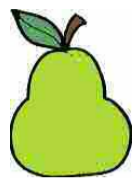

guh

Ev çiyê? Ev **guhe**.
Bu nêdir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

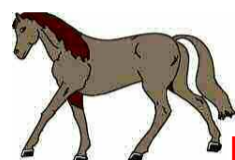
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hırç

Ev çîye? Ev hırçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dævêdir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

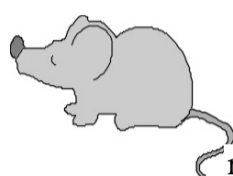
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu êlcêkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

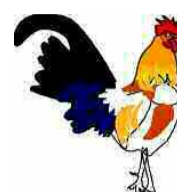
Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îî

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gêmîdir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

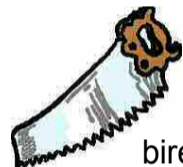
Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

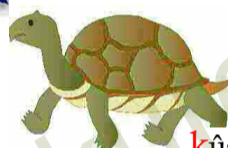
Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günêşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsîye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qezetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xêçêngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşiqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

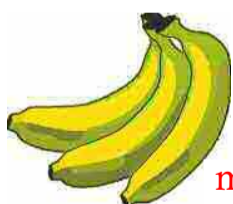
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

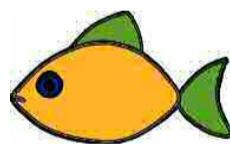
Ev çîye? Ev kûlîye.
Bu nêdir? Bu çeyirtkêdir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

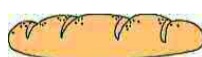
mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörêkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trênê.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

ode

Ev çîye? Ev odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev otobûse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zêrrêbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reнге.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

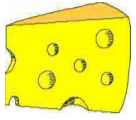

top

Ev çîye? Ev tope.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çîye? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

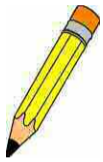
pîvaz

Ev çîye? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çîye? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çîye? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

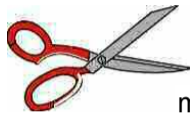

beq

Ev çîye? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çîye? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çîye? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaşıcıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çîye? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portaqaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

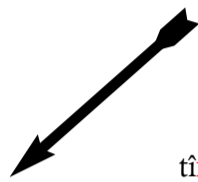
şêr

Ev çîye? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çîye? Ev kêwrîške.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çîye? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çîye? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çîye? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çîye? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çîye? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çîye? Ev şeje.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tîr

Ev çîye? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çîye? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çîye? Ev seje.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çîye? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çîye? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çîye? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çîye? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çîye? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çîye? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çîye? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çîye? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çîye? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ildırımdır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

çav

Ev çîye? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

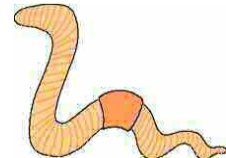
keVok

Ev çîye? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çîye? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çîye? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

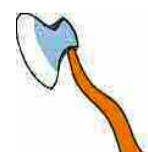
çûk

Ev çîye? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çîye? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çîye? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çîye? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glass.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ôkdêkdir.
Çto êto? Êto utka
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Çto êto? Êto kartina
What is it? It is a map.

ew r

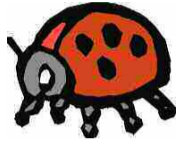
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddir.
Çto êto? Êto tucha.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklickir.
Çto êto? Êto cesarka
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendir.
Çto êto?
Êto boşya korovka.
What is it? It is a lady-bird.

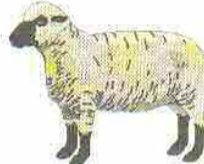
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Çto êto? Êto dom.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaçe.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Çto êto? Êto krest.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Çto êto? Êto baran.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardir.
Çto êto? Êto oğurec.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Çto êto? Êto luna.
What is it? It is a moon.

1

yek

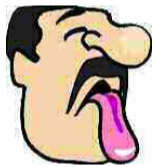
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Çto êto? Êto ediniça.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Çto êto? Êto gory.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Çto êto? Êto yzık.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengdir.
Çto êto? Êto zvonok.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Çto êto? Êto vedro.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Çto êto? Êto igla.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirilî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Declê, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, lîmon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Ûu	Юю	Ûü	Gul, sur, duðu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Надя Мурад поблагодарила Курдистан за учреждение Дня геноцида езидов

Езидская девушка, пережившая сексуальное рабство "Исламского государства" (ИГ) и ставшая лауреатом Нобелевской премии мира, Надя Мурад поблагодарила регион Курдистан и президента Нечирвана Барзани за то, что 3-е августа объявлено официальным Днем памяти о геноциде езидов.

"Я невероятно благодарна Курдистану и президенту за принятие резолюции о признании 3 августа официальным Днем памяти жертв Геноцида езидов", - написал Мурад на своей официальной странице в Twitter. "Это жизненно важный шаг вперед в процессе примирения и реконструкции родины и общины езидов".

3 августа парламент Иракского Курдистана провел внеочередную сессию, чтобы принять этот законопроект. 3 августа 2014 года группа террористов ИГ атаковали езидский район Синджар, убив там сотни людей, а также похитив более 6000 человек, в основном женщин и детей.

kurdistan.ru

Hazırladı İsmayıl TAHİR

Президент Курдистана принял делегацию халдейской католической церкви

7 августа президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани принял делегацию Халдейской католической церкви из Вавилона во главе с патриархом Луи

Рафаэлем Сако.

Гости поздравили Барзани с его избранием на пост президента Курдистана, и поблагодарили за поддержку политики мирного

сосуществования в Курдистане для всех религий, включая христиан. Они отметили, что содействие религиозной терпимости необходимо на всей территории Ирака. С момента появления "Исламского государства" (ИГ) в Ираке в 2014 году Курдистан принял десятки тысяч христианских беженцев. Большинство иракских христиан бежали в Курдистан в поисках убежища под защитой сил пешмерга или покинули страну.

Несмотря на заявление о победе над ИГ, в Курдистане все еще остаются около 1,4 миллиона беженцев и ВПЛ, которые не рассчитывают на безопасность в случае возвращения в их родные города.

[kurdistan.ru](#)

Ирак намерен заменить "ExxonMobil" на "BP" и "Eni"

Ирак близок к замене американской энергетической компании "ExxonMobil" нефтяными компаниями "BP" и "Eni" в проекте строительства экспортного трубопровода. Об этом в четверг, 8 августа, сообщил "Reuters".

По крайней мере пять высокопоставленных чиновников иракского министерства нефти, участвующие в переговорах, заявили на условиях анонимности, что британская компания "BP" и итальянская "Eni" будут управлять схемой создания нефтепроводов из южного Ирака, которые пройдут по морскому дну.

По словам чиновников, работа над трубопроводами должна была стать частью более крупного проекта с "ExxonMobil" стоимостью в 53 миллиарда долларов, но из-за проблем с безопасностью и по другим причинам сделка была отложена.

Они указали, что "ExxonMobil" не оставила выбора Ираку и

Ирак начал искать альтернативы.

"Мы не можем ждать "Exxon" вечно. У нас есть серьезные проблемы с нашими морскими трубопроводами, и нам необходимо срочно найти партнеров, которые помогут построить новые.

Дальнейшие задержки могут повредить нашей морской экспортной инфраструктуре", - говорится в сообщении одного из официальных лиц. Тем не менее, названные три компании еще не сделали каких-либо комментариев.

[kurdistan.ru](#)

Ирак выступил против участия Израиля в патрулировании Персидского залива

Ирак выступает против участия Израиля в патрулировании вод Персидского залива и считает, что присутствие западных войск в регионе увеличит напряженность, заявил в понедельник глава иракского МИД Мухаммад Али аль-Хаким.

"Ирак выступает против уча-

стия сил сионистского режима в составе каких-либо патрулей по обеспечению безопасного прохода кораблей в Персидском заливе. Страны Персидского залива вместе способны обеспечить безопасный проход кораблей", - написал аль-Хаким в Twitter.

Министр отметил, что "Ирак

стремится снизить напряженность в регионе путем переговоров, а присутствие западных сил в регионе ее увеличивает".

Ранее МИД Ирана заявил, что участие Израиля в патрулях угрожает Тегерану.

США заявляли, что планируют создать международную коалицию, чтобы патрулировать воды около Ирана и Йемена. Первые такие предложения были сделаны в конце июня на министерских переговорах с союзниками по НАТО в Брюсселе. Речь, в частности, шла о вариантах как проведения разведки с воздуха, так и отправки кораблей для сопровождения торговых судов в Ормузском проливе. Пятого августа Великобритания присоединилась к международной коалиции, инициированной США, для патрулирования вод вблизи Ирана.

[kurdistan.ru](#)

Масуд Барзани поздравил мусульман

Видный курдский лидер и глава "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани выпустил послание по случаю мусульманского праздника Ид аль-Адха.

"Накануне Ид аль-Адха я передаю благословения народу Курдистана, Ирака и мусульманам всего мира", - написал Барзани в своем послании.

Он также пожелал счастливого праздника семьям мучеников пешмерга, "чьи возлюбленные пожертвовали собой ради защиты свободы и достоинства нашей родины".

Бывший президент Курдистана также поблагодарил полицию и силы безопасности за "самоотверженные" усилия по защите мира и стабильности в Курдистане.

[kurdistan.ru](#)

Два иракских полицейских убиты в результате нападения ИГ в Доуке

Утром в понедельник, 12 августа, вблизи города Доук на юге провинции Киркук боевики "Исламского государства" (ИГ) атаковали патруль иракской федеральной полиции, убив по меньшей мере двух полицейских. Согласно сообщению агентства "BasNews", нападение произошло во время патрулирования сельских районов, у деревни Али Сардар Какаи. Сообщается, что еще двое полицейских получили тяжелые ранения и находятся в критическом состоянии. Только через час иракским силам удалось отбить атаку и забрать тела погибших офицеров.

В последнее время в этом районе участились террористические нападения. Командиры курдских сил пешмерга неоднократно предупреждали о реорганизации ИГ на территориях, оспариваемых между Эрбилем и Багдадом, призывая к немедленной военной координации для устранения вакуума безопасности в этом районе.

[kurdistan.ru](#)

Ирак может судить боевиков ИГ* вместо Европы и США, заявили в парламенте

Багдад может судить боевиков террористической группировки ИГ* из Европы и США, захваченных в Сирии, заявил РИА Новости член парламента Ирака Саркаут Шамсулдин. "Не исключено, что Ирак будет судить их вместо Европы и США, если они не захотят забрать их обратно. Но с этим связаны и

некоторые риски, я не уверен, что это приемлемо для иракцев, а также для иракского парламента", - сказал собеседник. Он добавил, что "Сирийские демократические силы" (SDF) не имеют судебной системы и не могут проводить судебное разбирательство, которое бы признавалось на международном уровне, в отличие от Ирака.

Шамсулдин добавил, что в Ираке содержатся около 1 тысячи захваченных боевиков ИГ.

"Я не думаю, что у Ирака есть какие-либо официальные отношения с SDF кроме военного сотрудничества на границе", - сказал Шамсулдин в ответ на вопрос, ведутся ли какие-либо переговоры между Багдадом и SDF по этому вопросу.

[kurdistan.ru](#)

Главы Иракского Курдистана выступили с поздравлениями по случаю Ид аль-Адха

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани опубликовал послание в канун праздника Ид аль-Адха, высоко оценив дух мира и сосуществования между различными религиозными и этническими компонентами Курдистана.

Он пожелал счастливого праздника народу Курдистана, семьям погибших пешмерга и мусульманским паломникам во время хаджа.

"Народы Курдистана из всех этнических и религиозных групп всегда использовали Ид и эти праздники, чтобы подтвердить приверженность сосуществованию, терпимости и миру и показать эту прекрасную картину культурных ценностей Курдистана", - говорится в сообщении.

Курдский президент выразил

надежду, что единство между народами Курдистана приведет к

процветающему будущему для всех.

С таким же посланием выступил премьер-министр Масрур Барзани.

"Только путем диалога и мирными средствами мы можем вернуть стабильность на Ближний Восток и разрешить глобальные конфликты", - написал он, выразив надежду на то, что все партии и сообщества Курдистана останутся объединенными, чтобы служить народу и развивать курдский регион Ирака.

"Дома мы можем продолжать работать вместе, чтобы построить более сильный и про-

цветающий Курдистан", - сказал он.

kurdistan.ru

Зариф предупредил, что Ближний Восток может вспыхнуть из-за оружия США

Ближневосточный регион готов в любой момент вспыхнуть от большого количества оружия, поставленного США. Такое мнение, как передал телеканал Al Jazeera, высказал в понедельник министр иностранных дел Ирана Мохаммад Джавад Зариф.

По его словам, США и их союзники "затопили регион оружием и превратили его в сосуд с

серой, который может вспыхнуть в любой момент".

Зариф также отметил, что "[Персидский] залив - узок, и чем больше в нем появляется иностранных кораблей, тем менее безопасным он становится для всех".

Ситуация в регионе Персидского залива обострилась после того, как 13 июня в Оманском

заливе на двух танкерах после предполагаемого нападения произошли взрывы и пожары. США возложили ответственность за инцидент на Иран, их поддержали Великобритания и Саудовская Аравия. Тегеран эти обвинения отверг.

Госдепартамент в конце июня объявил, что Вашингтон создает коалицию с целью обеспечения свободы судоходства в зоне Персидского залива. 23 июля госсекретарь Майкл Помпео предложил привлечь к участию в коалиции государства из разных регионов. В тот же день стало известно, что ФРГ, Франция и Великобритания ведут переговоры об обеспечении собственной миссии по наблюдению за безопасностью мореходства в Персидском заливе. 31 июля глава МИД Германии Хайко Маас выступил с заявлением о том, что его страна отказывается от участия в инициированной Вашингтоном коалиции. kurdistan.ru

Второй за неделю пожар в лагере для беженцев

В лагере для беженцев и внутренне перемещенных лиц (ВПЛ) в провинции Дохук Иракского Курдистана произошел сильный пожар, в результате которого сгорели по меньшей мере восемь палаток.

Это второй подобный пожар за неделю. Первый инцидент произошел в лагере близ города Захо.

По данным полиции, никто

не пострадал, но причинен значительный материальный ущерб. Причиной пожара названо электрическое замыкание.

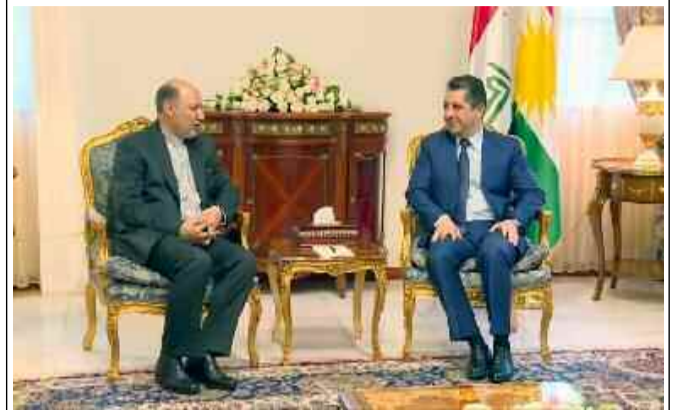
В лагере проживают курдские езиды, вынужденные бежать в ходе геноцида "Исламского государства" (ИГ) в 2014 году. После возникновения ИГ Курдистан принял около 2 миллионов иракских ВПЛ и сирийских беженцев.

Несмотря на объявление победы над террористической группировкой, в Курдистане по-прежнему остаются около 1,4 миллиона ВПЛ и беженцев, поскольку люди боятся возвращаться в свои родные города.

На провинцию Дохук приходится наибольшее число беженцев и ВПЛ - более 596 000 и человек проживают в 21 лагере. kurdistan.ru

Премьер-министр Барзани принял нового Генерального консула Ирана в Эрбиле

5 августа премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани принял нового Генерального консула Ирана в Эрбиле.

Во время встречи Барзани и Насролла Рашноуди рассмотрели двусторонние связи и обсудили возможности для развития отношений между Эрбилем и Тегераном, особенно в области торговли и экономики.

Новый Генеральный консул Ирана поздравил премьер-министра Барзани с формированием нового кабинета Регионального правительства Курдистана (КРГ), а премьер-министр Барзани пожелал иранскому представителю успехов на его новой должности. kurdistan.ru

Ирак отреагировал на доклад Пентагона о возрождении ИГ

Ирак ответил на доклад Пентагона, предупреждающий о возрождении "Исламского Государства" (ИГ) в Ираке и Сирии.

Ранее в среду агентство "New Europe" процитировало заявление Пентагона о том, что "хотя оно потеряло свои территории, ИГ усилило свои повстанческие возможности в Ираке и возобновило операции в Сирии".

Доклад также отмечает, что террористическая группировка по-прежнему способна поддерживать свою деятельность в обеих странах и перегруппировывается. При этом, местные силы не способны проводить долгосрочные операции.

Иракский генерал-лейтенант Абдул Амир Рашид Яралла, заместитель начальника штаба по операциям иракской армии, заявил, что ИГ, объявленное побежденным в Ираке в 2017 году, не может вернуться, и что оно может только время от времени осуществлять террористическую деятельность в определенных районах.

Он отметил, что идеология ИГ в Ираке еще не устранена, но это не означает, что джихадистская группа может вновь возникнуть в стране. По его словам, иракские силы продолжают защищать пограничные районы от любых угроз. kurdistan.ru

Атака ИГ в Ханакине

9 августа боевики "Исламского государства" (ИГ) обстреляли деревни на окраине Ханакина в провинции Дияла, убив по меньшей мере одного мирного жителя.

Иракский сотрудник службы безопасности сообщил "BasNews", что рано утром несколько ракет были выпущены по разным деревням в районе Имам Ваис. По сообщениям, еще один человек был ранен.

По крайней мере, 20 деревень около Ханакина недавно были полностью эвакуированы из-за угрозы атак ИГ. По словам сотрудника службы безопасности, эвакуация предоставила джихадистам свободу передвижения и проведения террористической деятельности в районе. kurdistan.ru

ДИПЛОМАТ

№ 08 (453) 12-18 Август 2019-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Масуд Барзани: Курды не должны проливать кровь друг друга

Видный курдский лидер и президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани заявил, что никакие споры или конфликты не должны привести к войне между курдскими группами.

Барзани, который ранее занимал пост президента Иракского Курдистана и про-

должает играть ключевую роль в региональной политике, сделал это замечание во время визита в район Балакайти вблизи иранской границы в провинции Эрбиль.

Выступая там, он подчеркнул роль местных жителей в курдской борьбе за свободу.

Область Балакайти грани-

чит с Ираном и Турцией, и постоянно страдает от трансграничных бомбардировок Тегерана и Анкары, поскольку иранские курдские оппозиционные партии и турецкая "Рабочая партия Курдистана" (РПК) создали свои базы в пограничных районах. Барзани сказал, что присутствие этих оппозиционных групп провоцирует турецкие и иранские бомбардировки, и что ситуация должна быть урегулирована для спасения мирных жителей.

"Мы работаем над этим. Решение должно обеспечить, чтобы курдская кровь не проливалась из-за других курдов. Но ситуация в регионе должна быть рассмотрена. Курдистан является единственным местом, которое стало надеждой для его народа. Если эта надежда закончится, все закончится", - цитирует Барзани "Kurdistan24". kurdistan.ru

В Иране заявили о готовности к захвату любых судов

В Иране заявили о готовности к захвату любых судов

Иран способен в любой время захватить любое судно, в том числе те, которые сопровождают корабли ВМФ США и Великобритании. Об этом сказал телеканалу Al-Mayadeen командующий ВМС Корпуса стражей исламской революции (КСИР) адмирал Али-Реза Тангисири, сообщает Интерфакс в понедельник, 12 августа.

Он отметил, что появление израильских военных кораблей в Персидском заливе может привести к войне в регионе. По словам адмирала, ВМС КСИР обеспечивает безопасность в Ормузском проливе и Персидском заливе и иностранные военные корабли там не нужны. Иран будет обеспечивать безопасность Ормузского пролива до тех пор, пока он способен экспортировать нефть, добавил Тангисири.

США и Великобритания разрабатывают различные

сценарии для того, чтобы узаконить свое присутствие в Персидском заливе, считает он. По мнению адмирала, это США устраивают нападения на нефтяные танкеры близ иранских вод, чтобы затем обвинить в этом Тегеран.

Напомним, 19 июля Корпус стражей исламской революции задержал британский танкер Stena Impego в Ормузском проливе, который якобы нару-

шил международные правила. После этого США создали коалицию по патрулированию Ормузского пролива.

Позже стало известно, что Великобритания объявила о присоединении к инициированной Вашингтоном международной коалиции.

В свою очередь Иран в начале августа захватил еще один танкер, который якобы принадлежит Ираку. kurdistan.ru

Иран угрожает Израилю в случае участия в патрулировании Ормузского пролива

Старший советник спикера иранского парламента предупредил Израиль против присоединения к возглавляемой США коалиции в Ормузском проливе. Он пообещал, что в противном случае "над Тель-Авивом поднимется дым".

В прошлом месяце Иран захватил в проливе нефтяной танкер, шедший под флагом Великобритании. После этого между Тегераном, Вашингтоном, Лондоном и некоторыми другими союзниками всех сторон возникла напряженность. США обвинили Иран в том, что он стоит за недавними взрывами на нефтяных танкерах в этом районе.

Согласно сообщению "Express", Тель-Авив готовится помочь коалиции, действующей под руководством США, путем предоставления разведанных и помощи.

"Если Израиль войдет в Ормузский пролив, он вызовет гнев региона, и над Тель-Авивом поднимется дым", - написал Хусейн Амир Абдоллахян на своей странице в Twitter. "Любая военная коалиция во главе с США в Ормузском проливе является повторением оккупации Ирака / Афганистана и эскалацией отсутствия безопасности в регионе". kurdistan.ru

В ИГ не могут согласовать кандидатуру приемника Багдади

По сообщениям, опубликованным в четверг, 8 августа, высокопоставленные члены террористической группировки "Исламского государства" (ИГ) находятся во внутреннем конфликте из-за проблемы преемственности лидера.

В сообщениях иракских СМИ говорится, что главной причиной конфронтации среди высокопоставленных членов ИГ является кандидатура иракского туркмена из города Мосул Абдуллы Кардаша, назначенная верховным лидером Абу Бакром аль-Багдади. Другие лидеры группировки выступают против Кардаша, обвиняя его в бегстве с поля битвы в недавнем бою. kurdistan.ru

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN
УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
TAXİR СУЛЕЙМАН
Tel.-whatchap:
+994 50 352-33-18, 55 202-13-53

Baş redaktorun müavini:
Ramiz Qərib
Xüsusi müxbir:
Tariyel Cəlil
Региональный корреспондент:
Анар Балаев
Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17
Navnisan: Bakı Az1040, soqaq
S.Mêhmandarov xani 25, mal-17
Адрес: Баку Az1040, улица
С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500